

Wojewódzki
Urząd
Pracy
w Krakowie

RYNEK PRACY W MAŁOPOLSCE RAPORT ZA ROK 2007

maj 2008 rok

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Wojewódzki
Urząd
Pracy
w Krakowie

EUROPEJSKI FUNDUSZ
SPOŁECZNY

Raport powstał w ramach projektu „Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji”, realizowanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Autor raportu: Marcin Węgrzyn

Copyright © Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków 2008

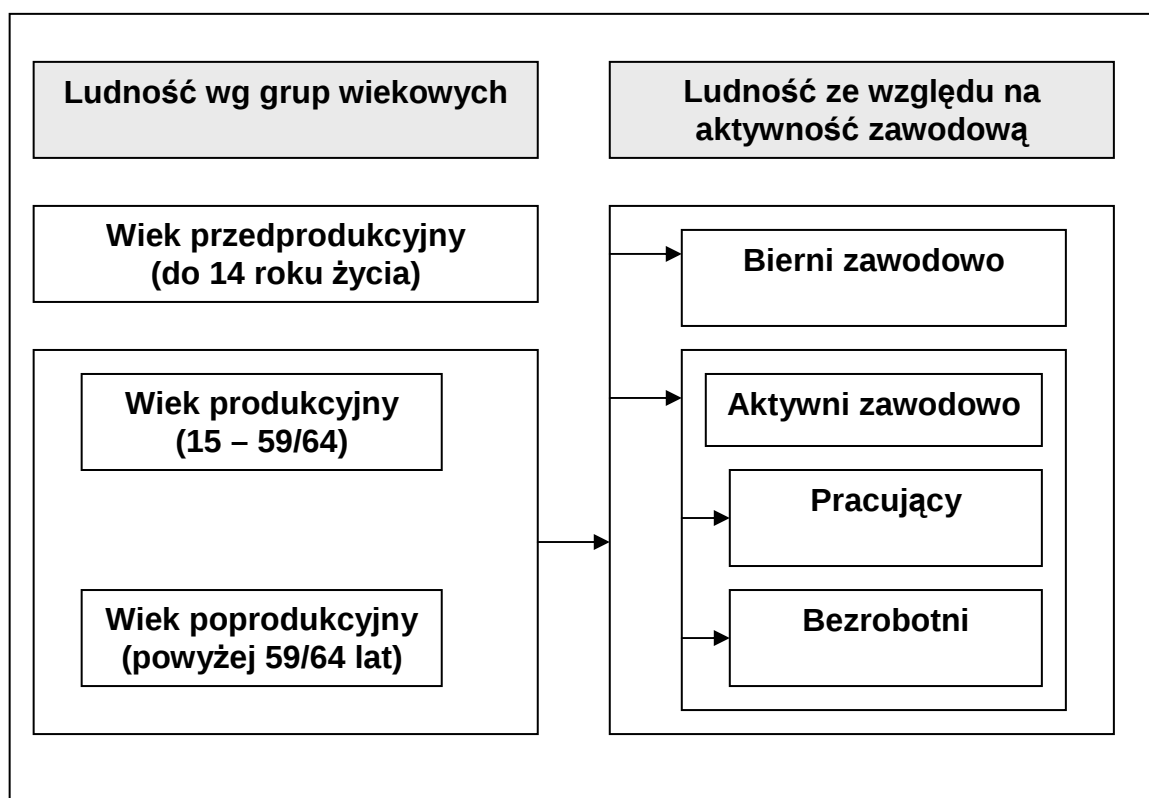
Wszelkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie, powielanie lub rozpowszechnianie może być dokonane z podaniem źródła.

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	4
2. GŁÓWNE TENDENCJE NA RYNKU PRACY W MAŁOPOLSCE W 2007 ROKU	6
3. ZMIANY I ZRÓŻNICOWANIE WSPÓŁCZYNNIKA AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ, WSKAŹNIKA ZATRUDNIENIA I BEZROBOCIA.....	9
3.1 WSKAŹNIK AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ.....	13
3.2 WSKAŹNIK ZATRUDNIENIA	15
3.3 WSKAŹNIK BEZROBOCIA	19
4. BEZROBOCIE REJESTROWANE	22
5. OSOBY ZNAJDUJĄCE SIĘ W TRUDNEJ SYTUACJI NA RYNKU PRACY	27
6. WNIOSKI.....	42

1. WPROWADZENIE

Informacja o rynku pracy pochodzi z dwóch podstawowych źródeł danych. Jednym z nich są statystyki bezrobocia gromadzone przez publiczne służby zatrudnienia (PSZ) (powiatowe oraz wojewódzkie urzędy pracy), w których zawarte są dane o osobach bezrobotnych. Drugim źródłem danych jest Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) realizowane przez Główny Urząd Statystyczny (GUS), które gromadzi informacje nt. osób pracujących oraz aktywnych zawodowo. W niniejszym opracowaniu zostaną zaprezentowane wskaźniki obejmujące informację o ludności z punktu widzenia aktywności zawodowej z wykorzystaniem przywołanych źródeł uzupełnionych o informację dostępną z badań prowadzonych w tym zakresie. Informacje na podstawie BAEL prezentowane są w podziale na poszczególne województwa, gdyż na takim poziomie badania te mają charakter reprezentatywny, podczas gdy informacje ze statystyk powiatowych urzędów pracy możliwe są do przedstawienia w ujęciu poszczególnych powiatów. Część opracowania poświęcona grupom osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, zaprezentowana będzie na bazie danych z rejestrów PUP na poziomie każdego z powiatów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie definicji GUS

W statystyce publicznej występują dwie podstawowe klasyfikacje ludności z punktu widzenia aktywności zawodowej. Informacja o tych klasyfikacjach zawarta jest na poniższym schemacie. Pierwsza z nich dotyczy podziału ludności ze względu na wiek i wyróżnia 3 grupy ludności:

- wiek przedprodukcyjny (osoby w wieku do 14 lat),
- wiek produkcyjny (od 15 lat do 59 dla kobiet oraz 64 dla mężczyzn, czyli cezura pomiędzy wiekiem aktywności zawodowej i wiekiem emerytalnym),
- wiek poprodukcyjny (powyżej 60 dla kobiet i 65 dla mężczyzn).

Osoby w wieku 15 lat i więcej to osoby w wieku aktywności zawodowej. Grupa ta ze względu na rodzaj aktywności dzieli się na aktywnych i biernych zawodowo. Osoby aktywne zawodowo, to osoby pracujące oraz osoby bezrobotne. Osoby bierne zawodowo to osoby które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne. Przyczyną bierności zawodowej może być m.in.: emerytura, podjęta nauka (w tym uzupełnianie kwalifikacji), choroba (w tym niepełnosprawność), obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu oraz przekonanie o niemożności znalezienia pracy.

Relacja grup z tych dwóch klasyfikacji buduje trzy najważniejsze wskaźniki opisujące rynek pracy:

- współczynnik aktywności zawodowej mierzony jest jako udział osób aktywnych zawodowo w grupie osób w wieku 15 lat i więcej,
- wskaźnik zatrudnienia mierzony jest jako udział osób pracujących w grupie osób w wieku 15 lat i więcej,
- wskaźnik bezrobocia mierzony jest jako udział osób bezrobotnych w grupie aktywnych zawodowo.

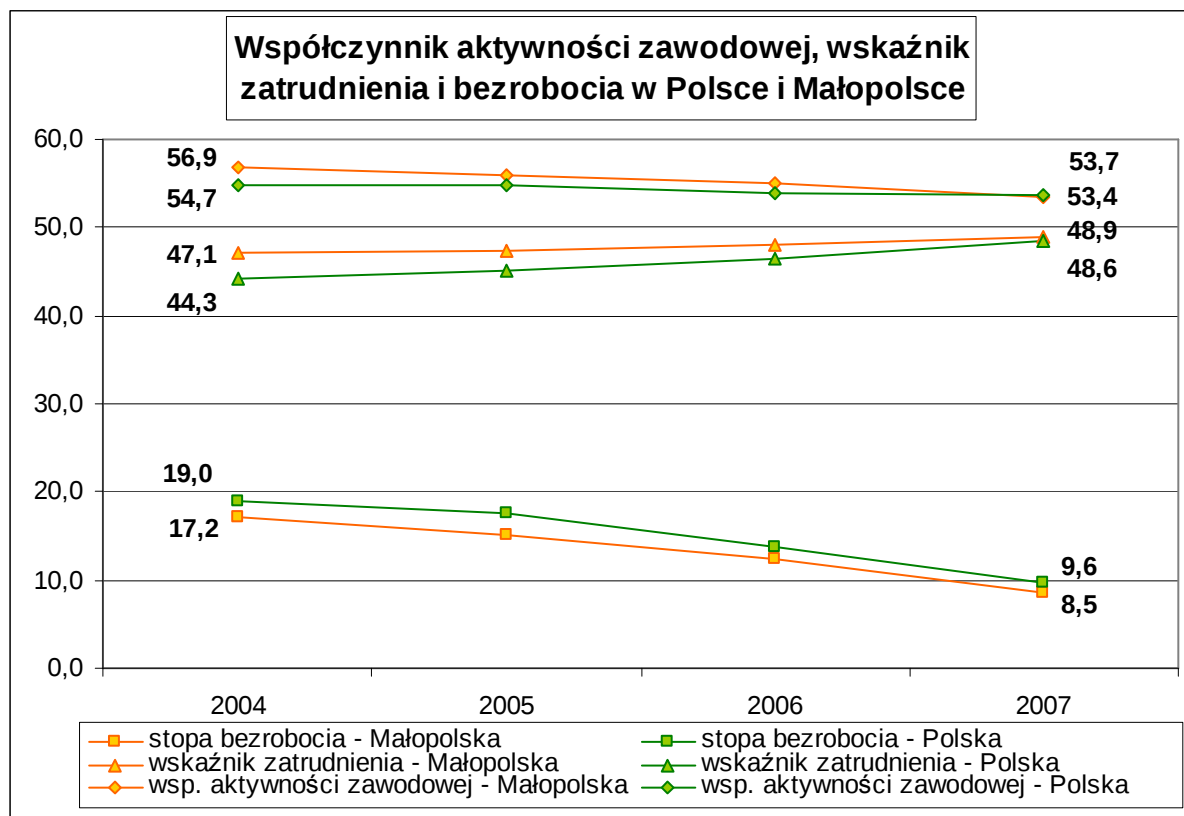
W statystyce publicznej pojawiają się dwie definicje osoby bezrobotnej, jedna w oparciu o dane rejestrowe (stopa bezrobocia rejestrowana) oraz w oparciu o Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

Bezrobotny wg kryterium rejestrowego, to osoba, która jest zarejestrowana w urzędzie pracy jako bezrobotna.

Osoba bezrobotna wg BAEL to osoba niepracująca, aktywnie poszukująca pracy oraz gotowa ją podjąć w przeciągu dwóch tygodni od momentu badania.

2. GŁÓWNE TENDENCJE NA RYNKU PRACY W MAŁOPOLSCE W 2007 ROKU

Wskaźniki aktywności zawodowej, zatrudnienia oraz bezrobocia dla Polski i Małopolski prezentuje poniższy wykres.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności*, GUS

Jak widać na powyższym wykresie w Małopolsce przez długi czas utrzymywała się dużo bardziej korzystna w porównaniu ze średnią dla Polski sytuacja dla wszystkich 3 wskaźników. Obecnie wartość współczynnika aktywności zawodowej w Małopolsce (53,4%) i w Polsce (53,7%) spada. W Małopolsce spadek jest bardziej dynamiczny, niż średnio dla kraju, co spowodowało zmniejszenie wartości wskaźnika dla województwa małopolskiego poniżej średniej krajowej. Wskaźnik zatrudnienia w Polsce i Małopolsce wzrasta, jednakże tempo wzrostu jest wyższe dla kraju, co powoduje, że pozytywny dystans dla Małopolski ulega zmniejszeniu (na koniec 2007 roku wartość średnioroczna dla Małopolski wynosiła 48,9%, natomiast dla Polski 48,6%). Przewaga przeszło 2 punktów procentowych Małopolski sprzed dwóch lat już nie występuje. Wartość wskaźnika bezrobocia dla Małopolski i Polski dynamicznie maleje, lecz w Polsce dynamika zmian jest dużo większa. Na koniec 2007 roku wg BAEL stopa bezrobocia w Małopolsce wynosiła 8,5%, a w Polsce 9,6%.

Warte podkreślenia jest to, że następuje równoczesna poprawa wskaźników zatrudnienia i bezrobocia. Informacja ta wskazuje na pozytywne zjawisko, jakim jest spadek bezrobocia w wyniku wzrostu zatrudnienia. Ma to tym większe znaczenie, że w powszechnej opinii spadek bezrobocia upatrywany jest przede wszystkim w migracjach zagranicznych. Jak podaje GUS począwszy od roku 2004 w całej Polsce powstało 2,19 mln miejsc pracy i obecnie pracuje ok. 15,5 mln osób¹. W Małopolsce w tym samym czasie przybyło ok. 150 tys. pracujących².

Z dotychczasowej analizy wynika, że w latach 2005-2007 Małopolska pogorszyła swoją pozycję w odniesieniu do średniej ogólnopolskiej w zakresie analizowanych wskaźników, zarówno do średniej dla Polski, jak i w stosunku do innych województw.

Tabela . Zmiana wskaźników rynku pracy w województwach w 2007 roku

	współczynnik aktywności zawodowej			wskaźnik zatrudnienia			stopa bezrobocia		
	2006	2007	07-06	2006	2007	07-06	2006	2007	07-06
dolnośląskie	54,1	53,3	-0,9	44,9	46,5	1,6	14,2	11,5	-2,7
kujawsko-pomorskie	52,8	51,6	-1,2	44,3	45,8	1,5	14,9	8,1	-6,8
lubelskie	55,9	56,5	0,6	48,8	51,2	2,4	12,4	9,7	-2,7
lubuskie	53,0	53,4	0,4	45,7	48,2	2,6	11,6	9,0	-2,6
łódzkie	54,4	54,8	0,4	47,2	49,8	2,6	10,2	7,5	-2,7
małopolskie	55,0	53,4	-1,5	48,1	48,9	0,8	11,7	7,9	-3,8
mazowieckie	56,9	57,1	0,2	49,9	51,9	2,0	11,3	7,6	-3,7
opolskie	52,8	51,1	-1,6	45,7	46,4	0,6	13,4	9,4	-4,0
podkarpackie	54,0	54,5	0,5	46,7	49,3	2,6	12,7	8,1	-4,6
podlaskie	54,0	54,5	0,5	47,8	49,6	1,8	10,8	8,3	-2,5
pomorskie	52,8	53,1	0,3	45,7	48,1	2,5	10,7	8,5	-2,2
śląskie	51,1	50,2	-0,9	43,9	46,1	2,2	11,8	8,1	-3,7
świętokrzyskie	55,0	56,4	1,3	46,4	49,6	3,2	15,5	10,1	-5,4
warmińsko-mazurskie	51,4	51,5	0,1	43,2	46,0	2,8	13,6	10,1	-3,5
wielkopolskie	55,3	54,4	-0,9	48,3	49,9	1,7	11,2	7,4	-3,8
zachodniopomorskie	50,8	49,3	-1,5	42,1	43,7	1,5	14,5	9,6	-4,9
POLSKA	54,0	53,7	-0,3	46,5	48,6	2,1	12,2	8,5	-3,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności, GUS

Województwami o najwyższej wartości współczynnika aktywności zawodowej w 2007 roku są: mazowieckie (57,1), lubelskie (56,5) oraz świętokrzyskie (56,4). Małopolska pod

¹ Kwartalna informacja o rynku pracy. IV kwartał 2007 r. GUS, Warszawa 2008

² Liczba jest pochodną wartości obliczonych na podstawie BAEL w: Aktywność ekonomiczna ludności w województwie małopolskim w III kwartale 2007 roku. Informacja sygnałowa nr 27, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków grudzień 2007

względem tego wskaźnika zajmowała 8. miejsce spośród wszystkich województw (w 2006 roku 5 miejsce). Największą dynamikę wzrostową odnotowały województwa świętokrzyskie, lubelskie, podkarpackie oraz podlaskie.

Pod względem wskaźnika zatrudnienia w 2007 roku najwyższą wartością wyróżniały się województwa: mazowieckie (51,9), lubelskie (51,2), wielkopolskie (49,9) oraz łódzkie (49,8). Małopolska (48,9) zajmowała 8. pozycję (w 2006 roku 4 pozycja). Województwami, w których najdynamiczniej wzrastała wartość wskaźnika zatrudnienia były: świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, lubuskie oraz łódzkie.

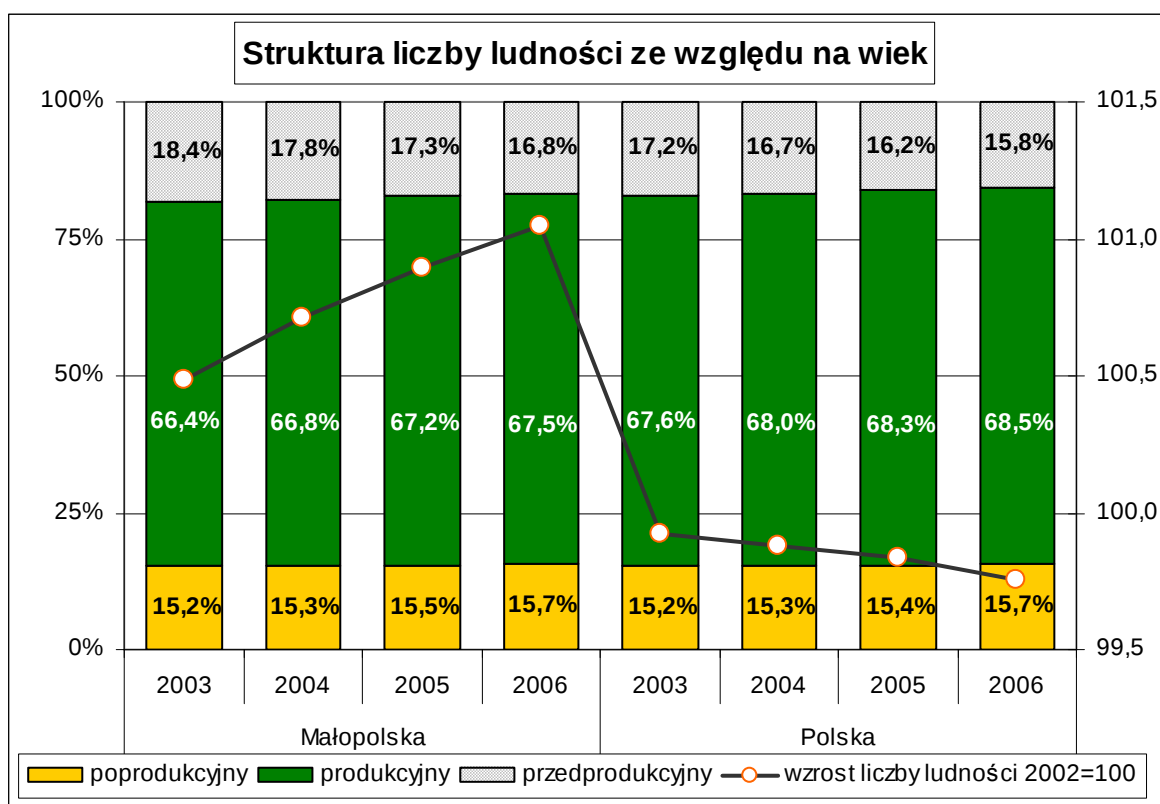
Województwami o najniższej wartości wskaźnika bezrobocia (wg BAEL) na koniec 2007 roku są województwa wielkopolskie (7,4), łódzkie (7,5), mazowieckie (7,6) oraz małopolskie (7,9). Największy spadek bezrobocia odnotowano w województwach, które wcześniej cechowała najwyższa stopa bezrobocia, czyli zachodniopomorskie, kujawsko-pomorskie, dolnośląskie oraz śląskie.

Ogólnie w opisywanym roku ponadprzeciętna poprawa opisywanych wskaźników miała miejsce w województwach świętokrzyskim oraz podkarpackim. Zmiana wartości wskaźników dla tych województw miała wpływ na poprawę ich pozycji w stosunku do innych regionów Polski. Województwa te, pod względem takich wartości jak współczynnik aktywności zawodowej oraz wskaźnik zatrudnienia, osiągnęły lepszą pozycję od Małopolski. Z ogólnej analizy wskaźników wynika, że pogorszenie pozycji Małopolski w odniesieniu do średniej ogólnopolskiej wynikała przede wszystkim stąd, że część województwa rozwijała się dużo szybciej, niż postępował rozwój Małopolski, co spowodowało przesunięcie na niższe pozycje w porównaniu do pozostałych.

W dalszej części opracowania zostaną przedstawione składowe charakterystyki prezentowanych trzech wskaźników: aktywności zawodowej, zatrudnienia oraz bezrobocia, zarówno dla Małopolski, jak i Polski. Zaprezentowane zostaną liczba osób: biernych zawodowo, aktywnych zawodowo, pracujących i bezrobotnych oraz ludność z punktu widzenia wieku: przedprodukcyjnego, produkcyjnego oraz poprodukcyjnego. W pierwszej kolejności zostaną zaprezentowane charakterystyki demograficzne, które budują wspomniane wskaźniki, a następnie zostaną prześledzone w ujęciu syntetycznym (jako wskaźniki aktywności zawodowej, zatrudnienia i bezrobocia) z punktu widzenia ich zmiany oraz takich cech jak płeć, wiek oraz miejsce zamieszkania.

3. ZMIANY I ZRÓŻNICOWANIE WSPÓŁCZYNNIKA AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ, WSKAŹNIKA ZATRUDNIENIA I BEZROBOCIA

Na koniec 2006 roku³ Małopolska liczyła 3 271,2 tys. mieszkańców (czyli o 5 019 osób więcej niż w poprzednim roku). Jak podaje Urząd Statystyczny w Krakowie, główną przyczyną wzrostu liczby mieszkańców był dodatni przyrost naturalny oraz dodatnie saldo migracji stałej. Województwo małopolskie było jednym z czterech województw, w których miał miejsce wzrost liczby ludności (obok mazowieckiego, pomorskiego i wielkopolskiego). Ogólnie w Polsce w 2006 roku liczba ludności zmalała (o 0,1%). Należy podkreślić, że w latach 2003-2006 w Małopolsce liczba ludności wzrosła o 1% podczas, gdy w całej Polsce miał miejsce spadek o 0,3%.

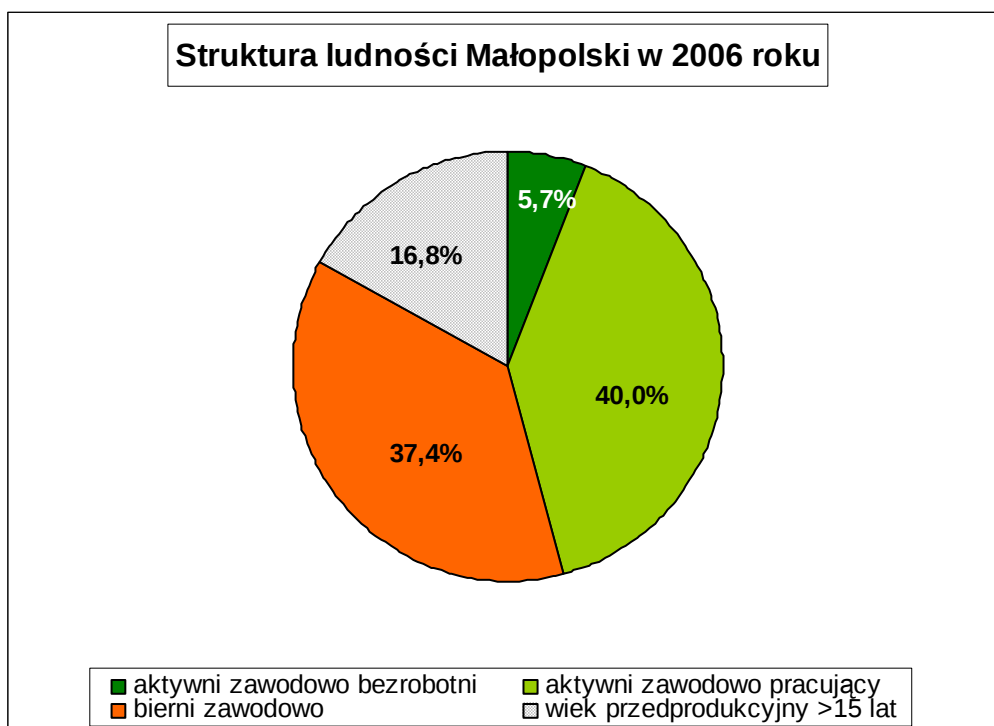

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności*, GUS

Obok wzrostu liczby ludności w Małopolsce kolejny rok z rzędu odnotowuje się zmniejszenie populacji dzieci i młodzieży, co przedstawione jest na poniższym wykresie. Nadal jednak można powiedzieć, że struktura mieszkańców Małopolski jest młodsza, niż w całej Polsce. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym (do 15 lat) w Małopolsce wynosił 16,8%, podczas gdy w Polsce 15,8%. Większy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym dokonywał się kosztem mniejszego udziału ludności w wieku produkcyjnym (67,5% w Małopolsce i 68,5% w

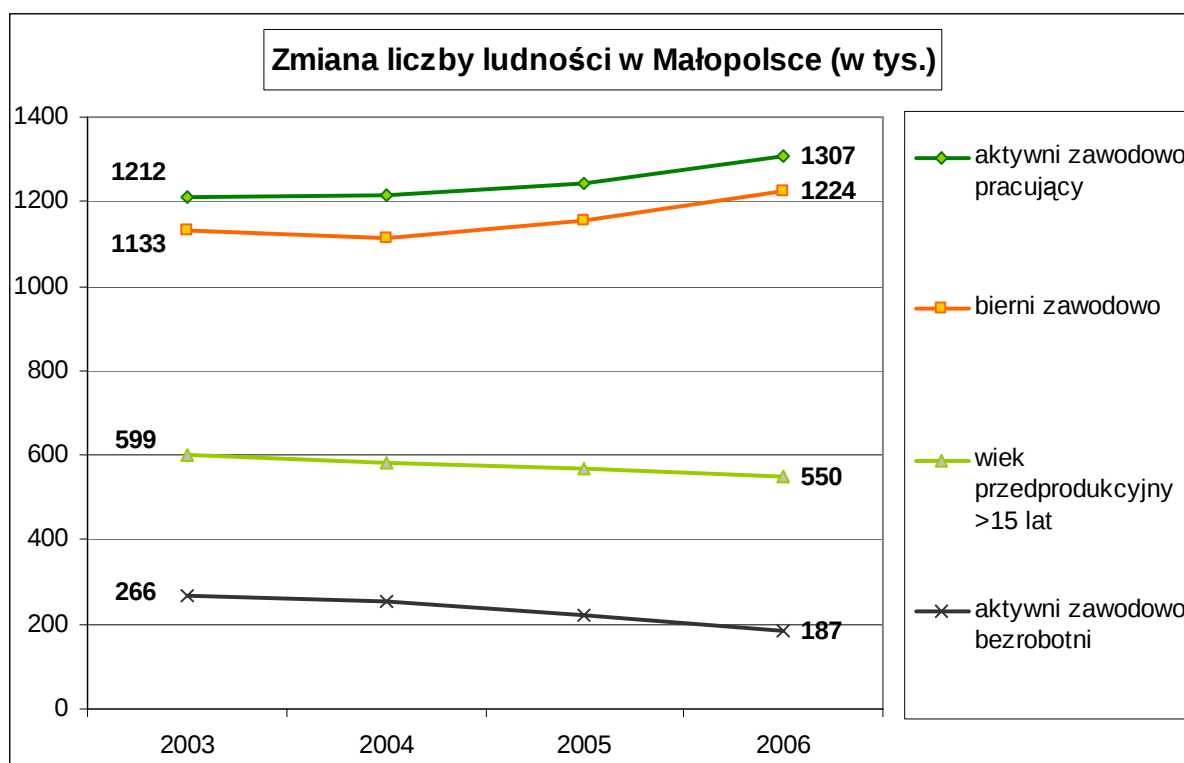
³ Stan i ruch naturalny ludności w województwie małopolskim w 2006 roku. Informacja sygnałowa nr 12, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków maj 2007. Ze względu na ograniczenia w zakresie publikacji danych głównie charakterystyk demograficznych, część zestawień w opracowaniu będzie prezentowana na koniec 2006 roku.

Polsce). Co charakterystyczne, ma miejsce stały wzrost liczby i udziału ludności w wieku poprodukcyjnym (w Małopolsce z 493 675 w 2003 roku, co stanowiło 15,2% do 513 057 w 2006 roku, co stanowiło 15,7%). Jak wskazuje większość prognoz, udział osób w tej grupie ludności będzie wzrastał, co związane jest bezpośrednio ze starzeniem się społeczeństwa.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności*, GUS

W końcu 2006 roku w Małopolsce osoby biernie zawodowo stanowiły 37,4%. Osoby aktywne zawodowo obejmowały 45,7% liczby ludności Małopolski (5,7% stanowiły osoby bezrobotne, a 40% osoby pracujące). Z analizy danych wynika, że na 1 osobę pracującą przypada 1,5 osoby z różnych powodów pozostającej bez zatrudnienia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności, GUS

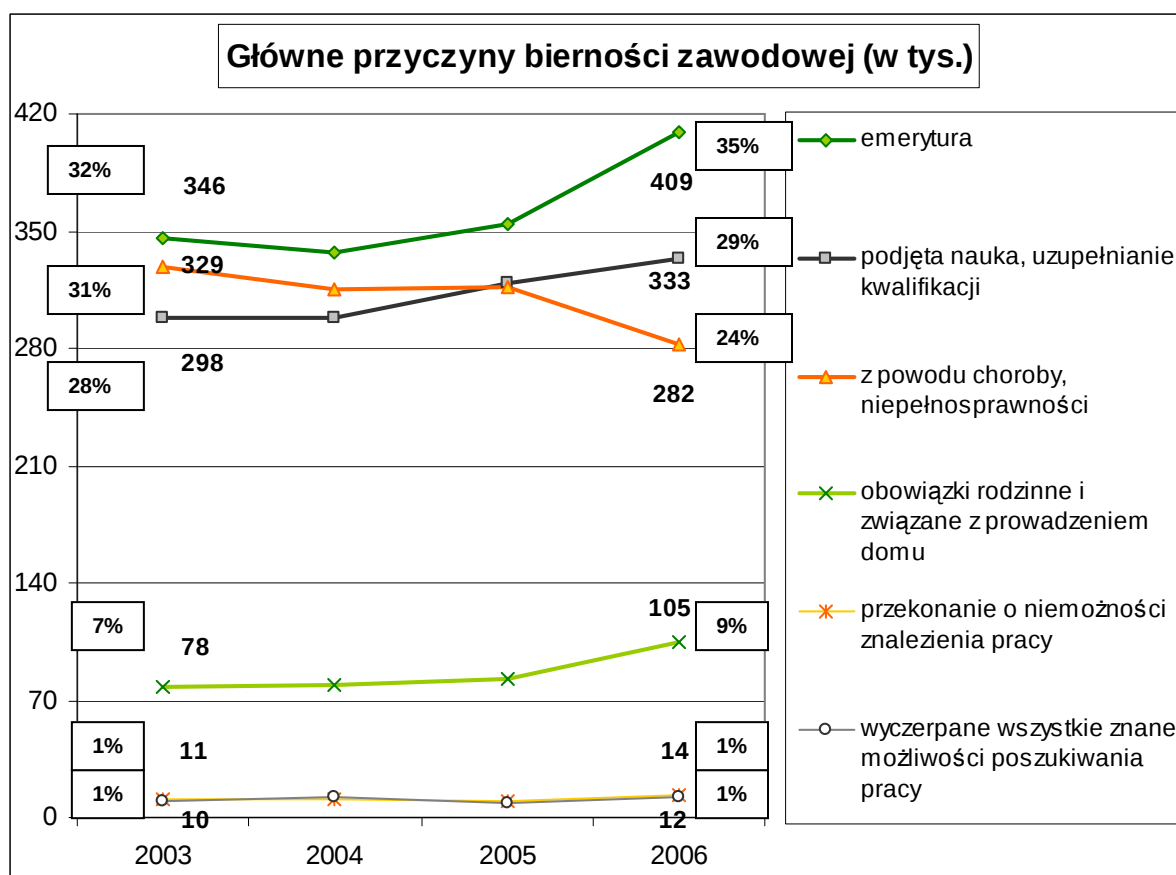
Zmniejsza się liczba osób bezrobotnych, które stopniowo przechodzą do grupy osób pracujących, ale również następuje wzrost liczby osób biernych zawodowo. Z dotychczas analizowanych danych wynika, że wzrost liczby pracujących w Małopolsce był wolniejszy, a biernych zawodowo szybszy. Z prezentowanych danych wynika, że zmiany, które następowały w Małopolsce miały ten sam przebieg co w całej Polsce, lecz zdecydowanie mniej korzystną dynamikę (wzrost udziału biernych zawodowo był bardziej dynamiczny, natomiast pracujących wolniejszy).

Tabela . Zmiana struktury ludności Polski i Małopolski w latach 2003-2006

	Małopolska			POLSKA		
	2003	różnica	2006	2003	różnica	2006
aktywni zawodowo bezrobotni	8,3%	-2,6%	5,7%	8,9%	-2,6%	6,3%
aktywni zawodowo pracujący	37,8%	2,2%	40,0%	36,3%	2,8%	39,0%
bierni zawodowo	35,3%	2,1%	37,4%	37,3%	1,3%	38,6%
wiek przedprodukcyjny >15 lat	18,6%	-1,8%	16,8%	17,5%	-1,4%	16,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności, GUS

Z punktu widzenia wzrostu liczby i udziału osób biernych zawodowo w ogóle ludności ważne jest zaprezentowanie tej kategorii według głównych przyczyn bierności zawodowej.

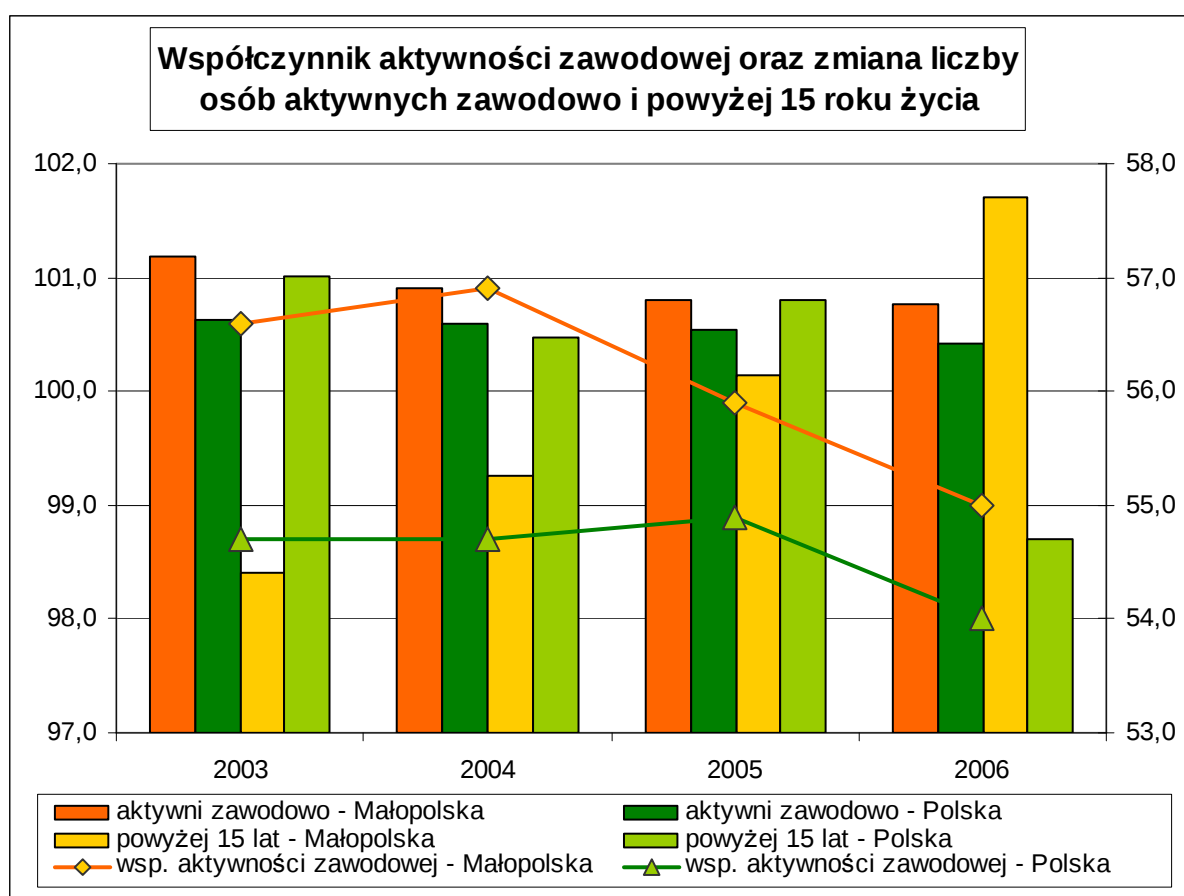

Źródło: opracowanie własne na podstawie Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności, GUS

Główną przyczyną bierności zawodowej w Małopolsce w 2006 roku było pozostawanie na emeryturze (409 tys., 35% biernych zawodowo, wzrost o 3 punkty procentowe od 2003 roku do 2006), podjęcie nauki oraz uzupełnienie kwalifikacji (333 tys., 29% biernych zawodowo, wzrost o 1 punkt procentowy) oraz choroby lub niepełnosprawność (282 tys., 24% biernych zawodowo, spadek o 7 punktów procentowych). Kolejnymi powodami dla pozostawania w bierności zawodowej były obowiązki rodzinne związane z prowadzeniem domu (105 tys. 9%), przekonanie o niemożności znalezienia pracy (14 tys., 1%) oraz wyczerpanie wszystkich znanych możliwości poszukiwania pracy (12 tys., 1%). Co ciekawe, w sytuacji dużego wzrostu zatrudnienia, powody wskazywane jako przyczyny bierności zawodowej, takie jak przekonanie o niemożności znalezienia pracy oraz wyczerpanie wszystkich znanych możliwości poszukiwania pracy, wskazywane były częściej, niż w latach, które cechowały się dużo gorszą sytuacją na rynku pracy. Znacząco spadła liczba osób biernych zawodowo posiadających świadczenia rentowe (o 47 tys.), natomiast dynamicznie wzrosła liczba emerytów (o 63 tys.). Znaczący wzrost odnotowała grupa wskazująca jako powód bierności zawodowej podjęcie nauki oraz uzupełnienie kwalifikacji (o 35 tys.). Informacja ta wynika stąd, że wydłuża się okres aktywności szkolnej, mimo tego, że obowiązek szkolny jest do 18. roku życia.

3.1 Wskaźnik aktywności zawodowej

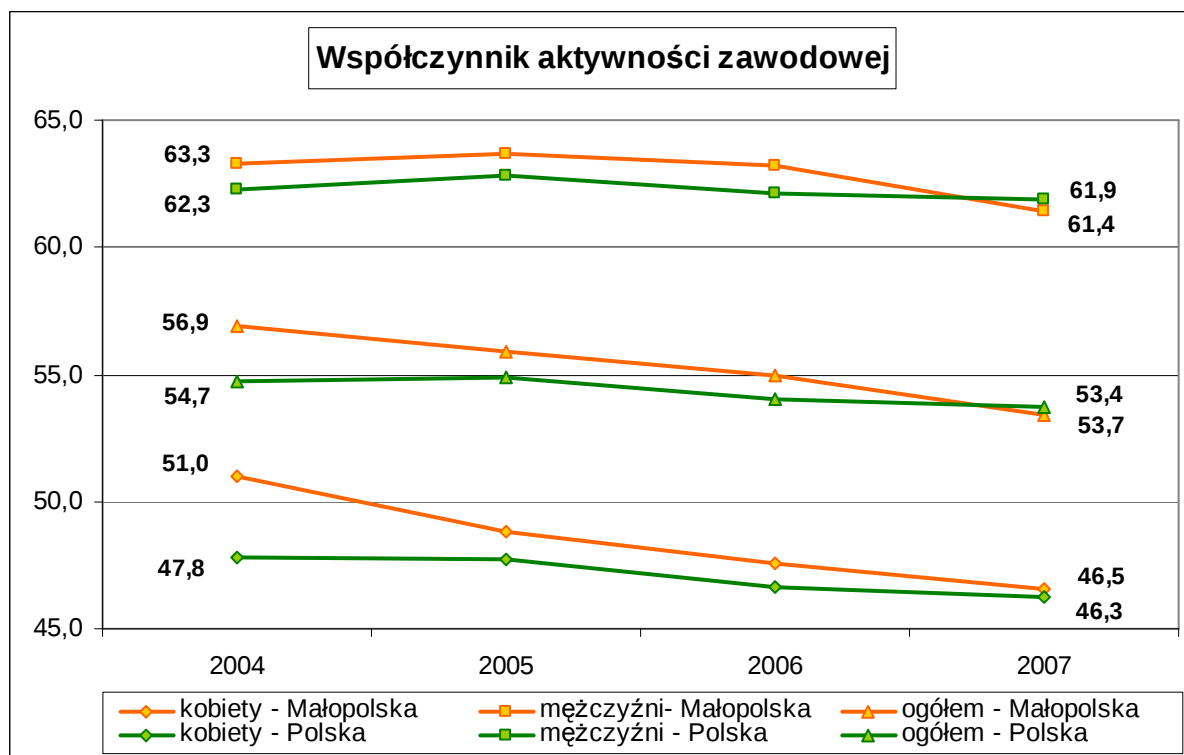
Wskaźnik definiowany jest jako liczba aktywnych zawodowo (tzw. siły roboczej) w grupie osób 15 lat i więcej. Przyjmuje się, że pozytywną tendencją jest wzrost tego wskaźnika. Wartość wskaźnika rośnie wraz ze wzrostem liczby osób aktywnych zawodowo i/lub zmniejszaniem się grupy osób powyżej 15 roku życia. Najwyższą wartość wskaźnika w Europie ma Dania (w 2006 76,5%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności, GUS

Jak widać na powyższym wykresie zarówno w Małopolsce i w Polsce wartość wskaźnika maleje – dla Polski zaczęła spadać od 2006 roku, natomiast w Małopolsce proces ten zaobserwować było można już rok wcześniej. Zmiana ta wynika przede wszystkim z tego, że w Małopolsce w roku 2005 i 2006 miał miejsce wzrost liczby mieszkańców powyżej 15 roku życia, podczas gdy w poprzednich latach obserwowany był ich spadek. Dodatkowo, z roku na rok maleje dynamika wzrostu liczby osób aktywnych zawodowo. Jak wskazywano, w 2007 roku współczynnik aktywności zawodowej w Polsce (53,7%), mimo spadku był większy od wartości dla Małopolski (53,4%). Wynika to zapewne ze spadku liczby osób w wieku 15

lat i więcej. Współczynnik aktywności zawodowej jest znacznie zróżnicowany ze względu na płeć. W końcu 2007 roku wynosił 61,4% dla mężczyzn i 46,5% dla kobiet w Małopolsce oraz 62,9% oraz 46,3% dla Polski. Dla kobiet współczynnik ten w Małopolsce spadł już w 2005 roku z 51% w 2004 do 48,8% w 2005.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności*, GUS

Niska wartość wskaźnika aktywności zawodowej w Polsce i Małopolsce w porównaniu do krajów europejskich o najwyższej jego wartości wynika z wczesnego odchodzenia z rynku pracy. Mimo wyznaczonego wieku, który uprawnia do przechodzenia na emeryturę (60 dla kobiet oraz 65 dla mężczyzn) większość osób wcześniej kończy swą aktywność zawodową. W Polsce wiek ten średnio wynosi ok. 57-58 lat (54 dla kobiet i 61 dla mężczyzn⁴), a w Małopolsce średnia wiek dezaktywacji zawodowej wynosi 54 lata⁵, przy czym kobiety z rynku pracy odchodzą o rok wcześniej. Z punktu widzenia zróżnicowania terytorialnego najwyższy poziom aktywności utrzymywał się w dużych miastach regionu (Kraków, Tarnów, Nowy Sącz), najniższy w małych miastach, natomiast średni poziom na wsi. Z punktu widzenia wykształcenia najdłużej na rynku pracy pozostają osoby z wyższym

⁴ M. Boni, *Generacja 50+: problemy, wyzwania, szanse*, w: J. Tokarz (red.) *Rynek pracy a osoby bezrobotne 50+. Bariery i szanse*, Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa, 2007

⁵ M. Fronczek, N. Laurisz, *Rynek pracy w Małopolsce w świetle wskaźników opartych na badaniach sondażowych*, w: J. Górniak, S. Mazur (red.) *Diagnoza rynku pracy i wykluczenia społecznego w Małopolsce. Refleksja nad wykorzystaniem wskaźników*, MSAP AE, Kraków, 2007

wykształceniem (średni wiek odchodzenia na emeryturę to 57 lat). Wraz ze spadkiem wykształcenia czas pozostawania na rynku pracy maleje.

Wyjaśnieniem dla wcześniejszej dezaktywacji zawodowej, szczególnie osób w wieku powyżej 50. roku życia są⁶:

- dezaktywizacyjna polityka państwa ułatwiająca przechodzenie na wcześniejsze emerytury oraz ułatwiająca uzyskiwanie różnego rodzaju świadczeń oraz zasiłków, celem wypchnięcia z rynku pracy w latach dekonunktury,
- problemy zdrowotne,
- lęk przed utratą pracy wynikający z niepewnej sytuacji na rynku pracy w poprzednich latach,
- niechęć znalezienia się w sytuacji bezrobocia, a co za tym idzie spadku dotychczasowego poziomu życia (godzenie się na niski, lecz stały i pewny przychód), pozycji społecznej oraz ograniczenie uczucia sprawstwa i decydowania o własnym losie,
- stosunkowo niskie kwalifikacje oraz niska samoocena stąd wynikająca.

Warto podkreślić, że spadek wartości współczynnika aktywności zawodowej powodowany jest również dłuższym pozostawaniem w bierności zawodowej osób najmłodszych, z powodu podejmowania nauki. Wynika to ze wzrostu aspiracji edukacyjnych młodzieży oraz chęci kontynuacji nauki. Wydłużenie edukacji przyczynia się do podniesienia jakości kapitału ludzkiego.

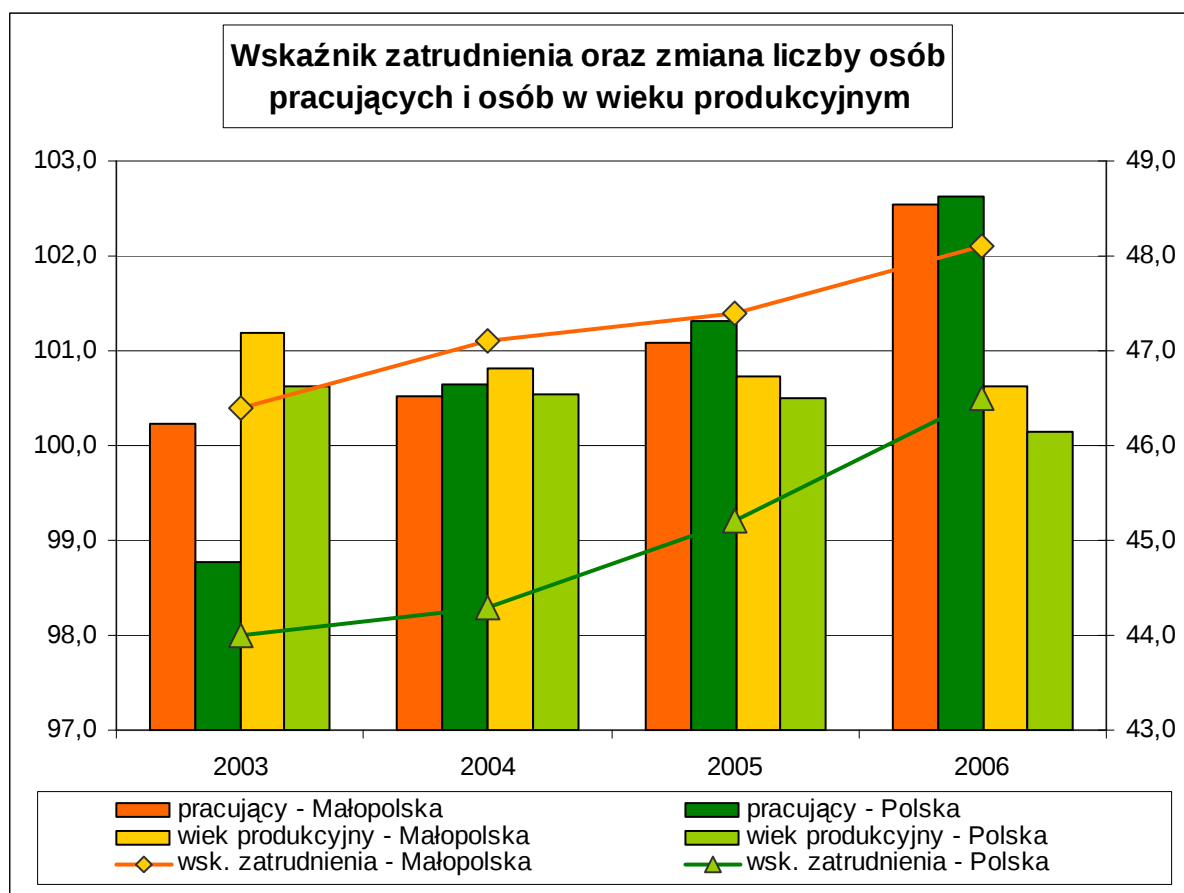
3.2 Wskaźnik zatrudnienia

Wskaźnik zatrudnienia (stopa zatrudnienia) definiowany jest jako liczba osób pracujących do liczby osób w wieku produkcyjnym (15-59/64). Wskaźnik aktywności zawodowej i zatrudnienia są bardzo mocno ze sobą powiązane. Podobnie jak w przypadku wskaźnika aktywności zawodowej, pożądana jest jak najwyższa wartość wskaźnika. Wskaźnik rośnie wraz ze wzrostem pracujących i/lub spadkiem liczby osób w wieku produkcyjnym. Celem polityki zatrudnienia UE do roku 2010 jest osiągnięcie ogólnej stopy zatrudnienia na poziomie 70%, dla kobiet 60%, natomiast dla osób w wieku 55-64 lata 50%. Obecnie najwyższy stopa zatrudnienia utrzymuje się w Dani (na koniec 2006 wynosił 77,4%).

Wartość wskaźnika zatrudnienia w 2007 roku w Małopolsce wynosiła 48,9%, natomiast w Polsce 48,6% i stale rośnie. Zmiana wartości wskaźnika jest przede wszystkim pochodną

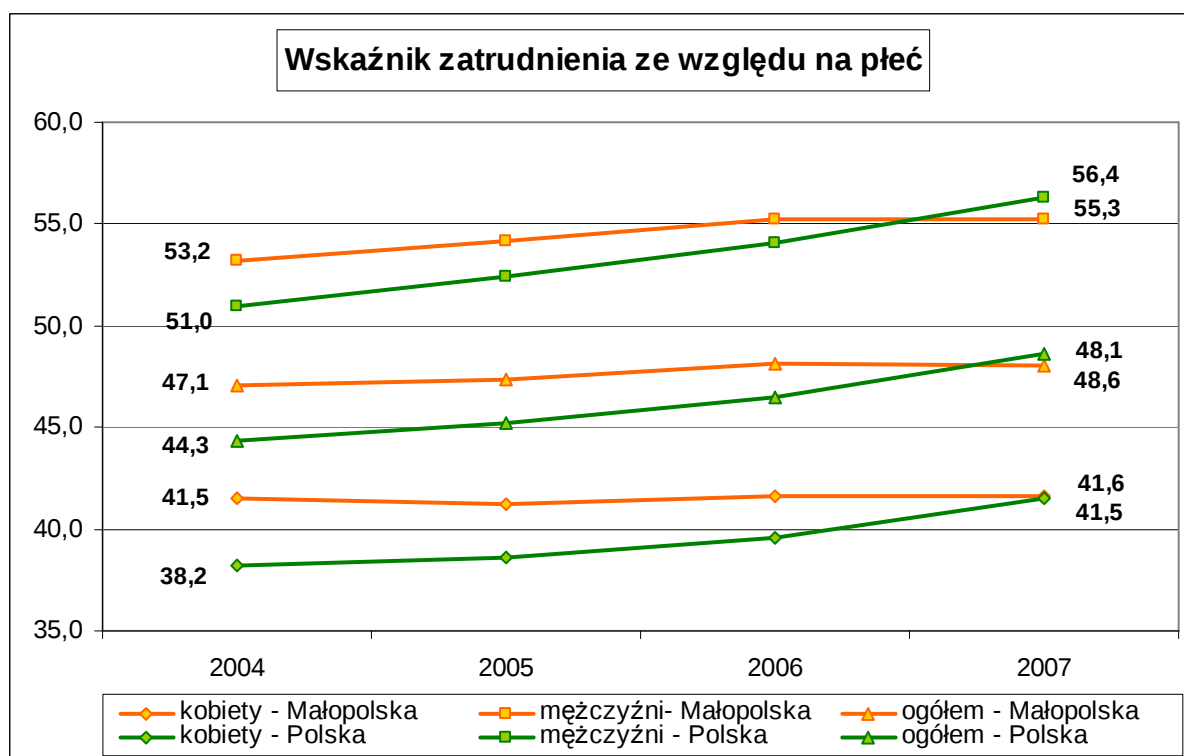
⁶ M. Boni, *Generacja 50+...*, op.cit., s. 7, 8

wzrostu liczby pracujących. Przewaga Małopolski nad Polską nadal występuje, ale maleje począwszy od 2005 roku. Główną przyczyną zbliżania się wartości wskaźnika zatrudnienia w Małopolsce do wartości w Polsce było większy przyrost osób pracujących w Polsce oraz mniejszy przyrost osób w wieku produkcyjnym. Poniższy wykres za 2006 rok prezentuje zbliżenie się krzywych wskaźnika zatrudnienia dla Polski i Małopolski, podczas gdy w 2007 roku wartości te niemal zrównały się (różnica wynosiła 0,3 punktu).

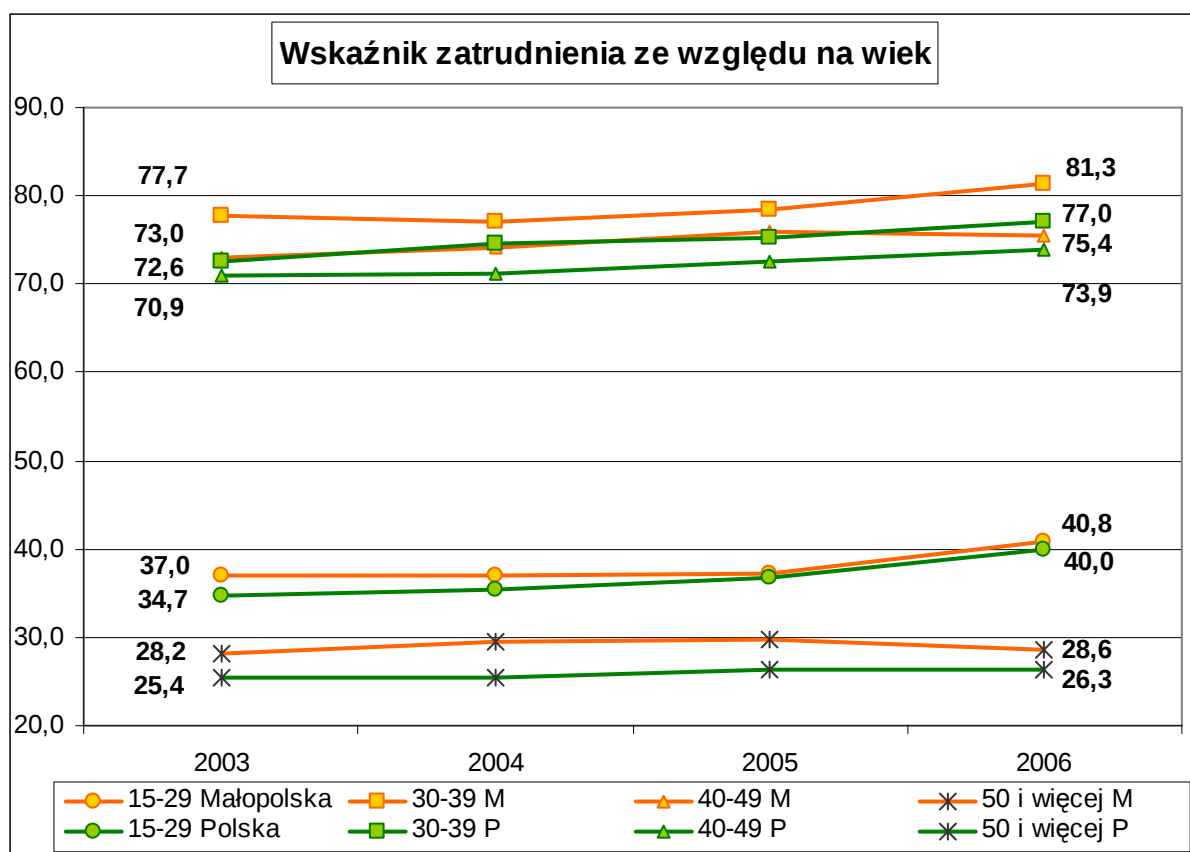
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności*, GUS

Wskaźnik zatrudnienia jest znacznie zróżnicowany ze względu na takie charakterystyki, jak płeć, wiek, wykształcenie oraz miejsce zamieszkania.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności*, GUS

Wartość wskaźnika zatrudnienia w Małopolsce różni się o 13,7 punktu pomiędzy kobietami (41,6%), a mężczyznami (55,3%). W okresie 2004-2007 dystans pomiędzy płciami wzrósł na niekorzyść kobiet. W opisywanym okresie w Małopolsce miał miejsce wzrost wskaźnika zatrudnienia dla mężczyzn o ok. 3 punkty, podczas gdy dla kobiet wartość na koniec 2007 roku wynosiła niemal tyle samo co na koniec 2004, (w Polsce w omawianym okresie wskaźnik zatrudnienia dla kobiet wzrósł o 3,3 punktu). Zmniejszenie dodatniego dystansu wskaźnika zatrudnienia dla Małopolski w stosunku do Polski wynikało ze stabilizacji wskaźnika dla kobiet oraz zatrzymania dynamicznego wzrostu wśród mężczyzn w Małopolsce przy równoczesnej poprawie wskaźników dla obu płci w Polsce.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności, GUS

Ze względu na grupy wiekowe widać, że najwyższy wskaźnik zatrudnienia utrzymuje się w grupie trzydziestolatków (81,3%) oraz czterdziestolatków (77%). Poziom zatrudnienia we wszystkich grupach wiekowych w Małopolsce jest wyższy niż średnio dla Polski. W starszych grupach korzystna różnica dla Małopolski maleje (w grupie 40-49 spadek o 0,5 punktu oraz powyżej 50 lat spadek o 0,6 punktu). Najniższy wskaźnik zatrudnienia cechuje grupy osób najstarszych (powyżej 50 roku życia – 28,6%) oraz najmłodszych (do 29 roku życia - 40,8%). Powód utrzymywania się niskiej wartości wskaźnika zatrudnienia grup najstarszych i najmłodszych jest podobny jak dla niskiego poziomu aktywności zawodowej (uzyskanie pewnych świadczeń społecznych w przypadku osób starszych oraz kontynuacja nauki osób młodszych).

Wskaźnik zatrudnienia pozostaje w bezpośredniej korelacji z poziomem wykształcenia. W Małopolsce w 2007 roku w grupie osób o najniższym wykształceniu (gimnazjalnym lub niższym) wynosił 41,9%, natomiast dla osób o wykształceniu wyższym 87,7%⁷. Wskaźnik zatrudnienia na wsi (56,7%) był bardzo zbliżony do wartości w małych miastach (59%). Największe ośrodki miejskie, Tarnów i Nowy Sącz, nie odbiegały wartością wskaźnika od

⁷ M. Fronczek, N. Laurisz, *Rynek pracy w Małopolsce...*, op. cit. s. 225

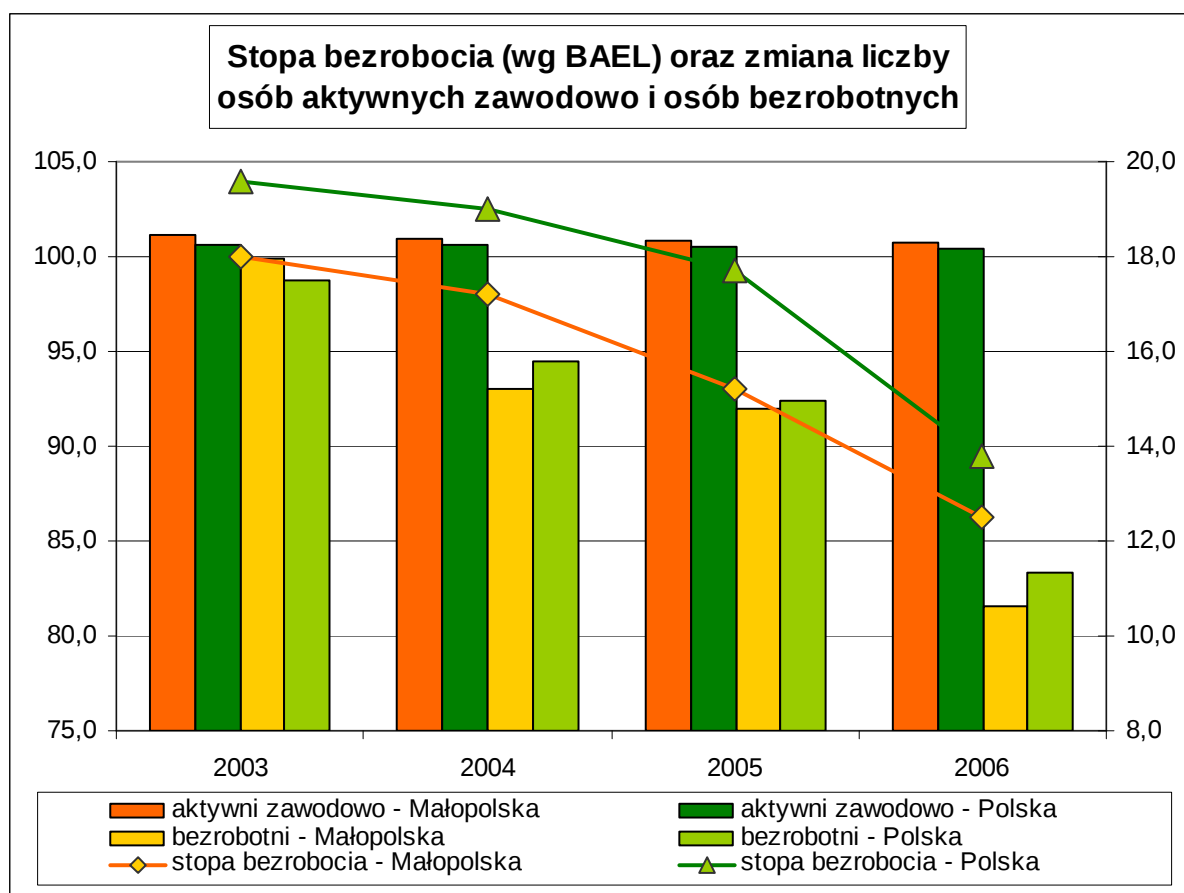
wartości dla wsi (55,7%). Na tle województwa najbardziej odróżniało się *in plus* miasto Kraków, gdzie wskaźnik zatrudnienia wynosił 69,1%.

Stopa zatrudnienia na wsi wynosi 56,7% i maleje. W Małopolsce w rolnictwie utrzymuje się duże bezrobocie ukryte, zwane również ponadzatrudnieniem. Polega na tym, że w gospodarstwach rolnych pracuje dużo więcej osób, niż wymaga tego racjonalne gospodarowanie. Osoby zatrudnione w tych gospodarstwach mogłyby podjąć pracę gdzie indziej, bez uszczerbku dla wydajności gospodarstw. Bezrobocie ukryte w Małopolsce szacowane jest na ok. 1/5 osób pracujących w rolnictwie⁸. Współtowarzyszy temu większe rozdrobnienie gospodarstw rolnych (w porównaniu do 1996 ich liczba wzrosła o 4,2%, powierzchnia użytków rolnych zmniejszyła o 2,6%, wzrosła również liczba gospodarstw o powierzchni do 2 ha przy spadku gospodarstw powyżej 3 ha). Ponadto, rolnicy oraz domownicy gospodarstw rolnych mogą płacić relatywnie niską składkę KRUS, która zapewnia im bezpieczeństwo socjalne oraz możliwość uzyskania świadczeń emerytalno-rentowych, lecz w dużym zakresie utrzymuje niekorzystną sytuację na wsi. Do petryfikowania sytuacji na wsi przyczyniać się może również system dopłat bezpośrednich do produkcji rolnej, który zapewnia dodatkowy dochód dla osób pracujących w tym sektorze. Pozytywnym aspektem ukrytego bezrobocia jest możliwość uzyskiwania dochodu przez ludność wiejską oraz dostęp do zatrudnienia.

3.3 Wskaźnik bezrobocia

Wskaźnik bezrobocia obliczany jest jako udział osób bezrobotnych w grupie aktywnych zawodowo. Prezentowane poniżej statystyki pochodzą z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) prowadzonej przez GUS i odbiegają od tych opartych o dane z powiatowych urzędów pracy. Stopa bezrobocia oszacowana na podstawie statystyk powiatowych urzędów pracy jest wyższa, gdyż definicja osoby bezrobotnej jest dużo bardziej liberalna. W BAEL decydujące są bowiem chęć i możliwość podjęcia pracy w przeciągu dwóch tygodni od momentu badania, podczas gdy dla stopy bezrobocia rejestrowanego (opartego o dane PUP) liczy się fakt rejestracji w urzędzie. Wartość wskaźnika w obu przypadkach maleje wraz ze zmniejszaniem się liczby bezrobotnych i/lub wzrostem liczby osób aktywnych zawodowo.

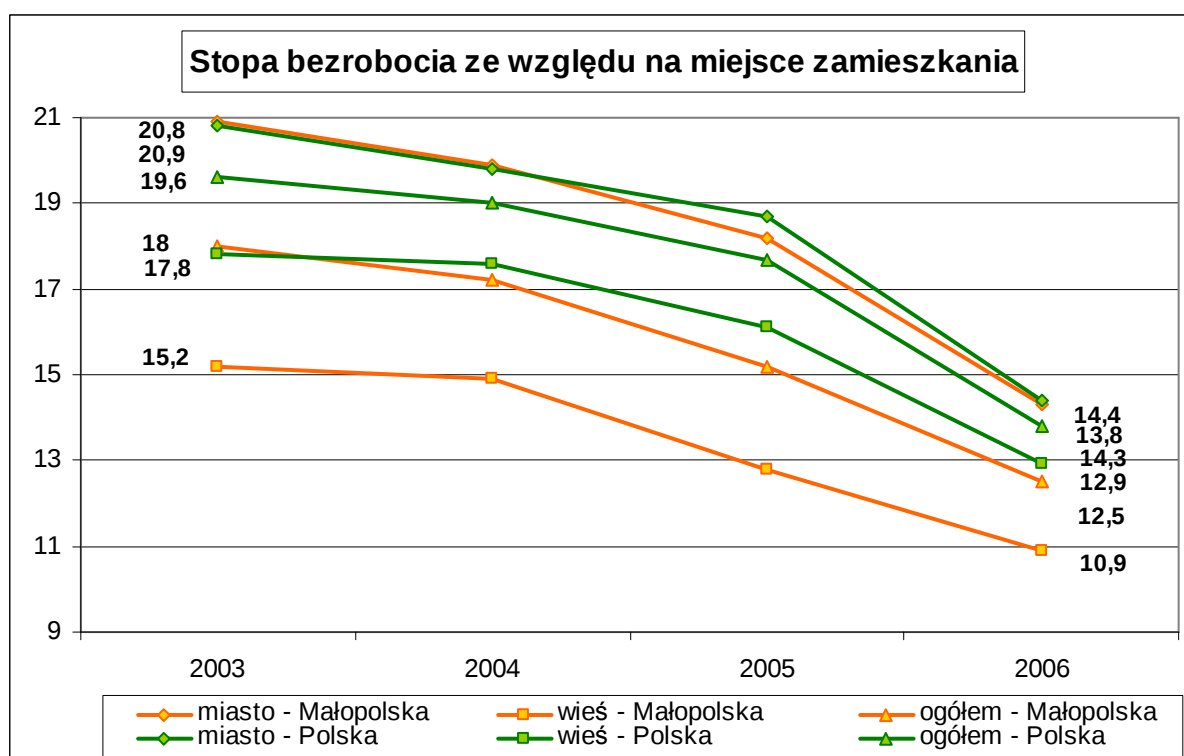
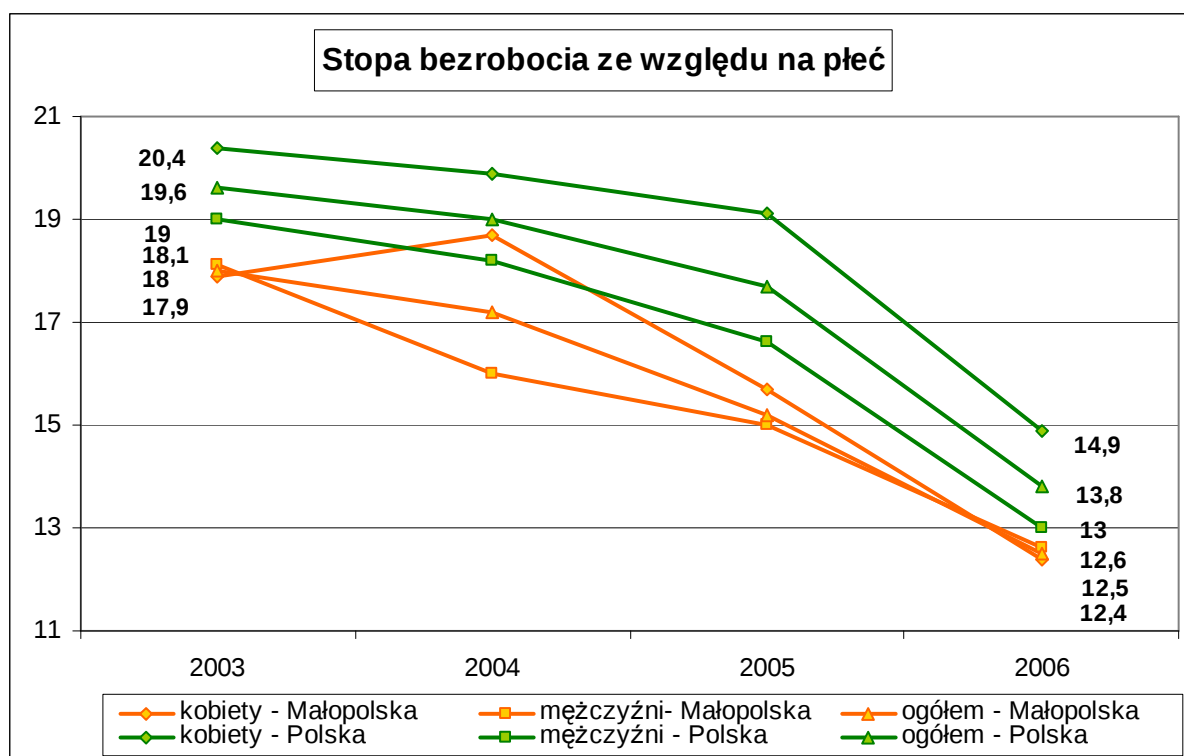
⁸ Narodowy Spis Powszechny 2002, GUS, Warszawa 2004

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności*, GUS

W województwie małopolskim stopa bezrobocia wg BAEL na koniec 2007 roku wynosiła 8,5%, podczas gdy w Polsce 9,7%. Stopa bezrobocia wyliczana na podstawie statystyk PUP wynosiła z kolei (8,8% oraz 11,4%). Zarówno w Polsce, jak i Małopolsce, w ostatnich latach istniały warunki do zmniejszania się stopy bezrobocia. Liczba aktywnych zawodowo wzrastała (w Małopolsce w większym zakresie niż w Polsce) oraz zdecydowanie spadało bezrobocie. Wg BAEL w ostatnim roku stopa bezrobocia w Małopolsce spadła o 4 punkty, podczas gdy w Polsce o 4,2 (w oparciu o statystyki PUP w Małopolsce o 2,6 punktu, a w Polsce o 3,5).

Dane BAEL wskazują, że stopa bezrobocia ze względu na płeć w Małopolsce ulega dużym zmianom. W 2003 roku dla kobiet była minimalnie wyższa, niż dla mężczyzn (18,1% wobec 17,9%). W 2006 roku wskaźnik dla kobiet był niższy (12,4% wobec 12,6% dla mężczyzn). Ze statystyk powiatowych urzędów pracy wynika, że bezrobotne kobiety stanowią 61,3% ogółu zarejestrowanych osób. Porównywalna stopa bezrobocia kobiet i mężczyzn mimo różnic w liczbie osób bezrobotnych wynika przede wszystkim z niskiej aktywności zawodowej kobiet oraz niskiego poziomu zatrudnienia, czyli spowodowana jest mniejszym udziałem kobiet w „świecie pracy”.

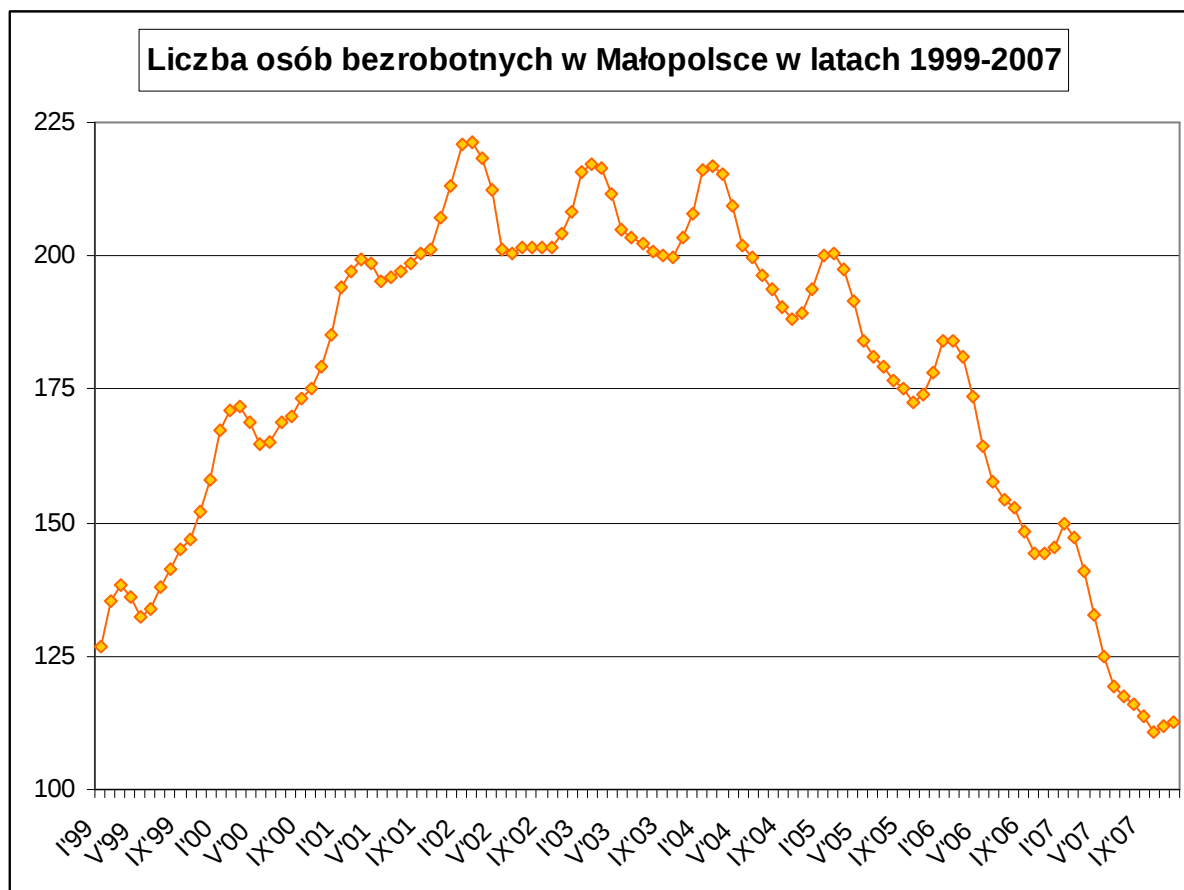

Z punktu widzenia miejsca zamieszkania stopa bezrobocia na wsi jest niższa, niż w mieście (w Małopolsce na wsi 10,9% oraz w mieście 13,8%, w Polsce: 12,9% oraz 14,4%). Niska stopa bezrobocia wśród mieszkańców wsi wynika przede wszystkim z aktywności tych osób w rolnictwie. Wiele osób posiadając ziemię uznawane jest za rolników bez względu na to,

czy jest ona źródłem dochodu dla takiej osoby. Status rolnika jest rozciągany również na domowników zamieszkujących w danym gospodarstwie rolnym ubezpieczone w KRUS. Stąd wysoki poziom bezrobocia ukrytego na wsi⁹.

4. BEZROBOCIE REJESTROWANE

Począwszy od 2004 roku liczba osób bezrobotnych w Małopolsce dynamicznie maleje. Wg statystyk powiatowych urzędów pracy na koniec 2007 roku w regionie było 112 602 osoby bezrobotne. W ostatnim roku liczba bezrobotnych w województwie zmalała o 32 659, czyli 22,5%. W tym samym czasie w całej Polsce liczba osób bezrobotnych zmalała o 562 837 osoby bezrobotne (2 309 410 w 2006 roku do 1 746 573 w 2007), co stanowiło 24,4%. W wartościach względnych spadek bezrobocia w Polsce był nieznacznie większy niż w Małopolsce.

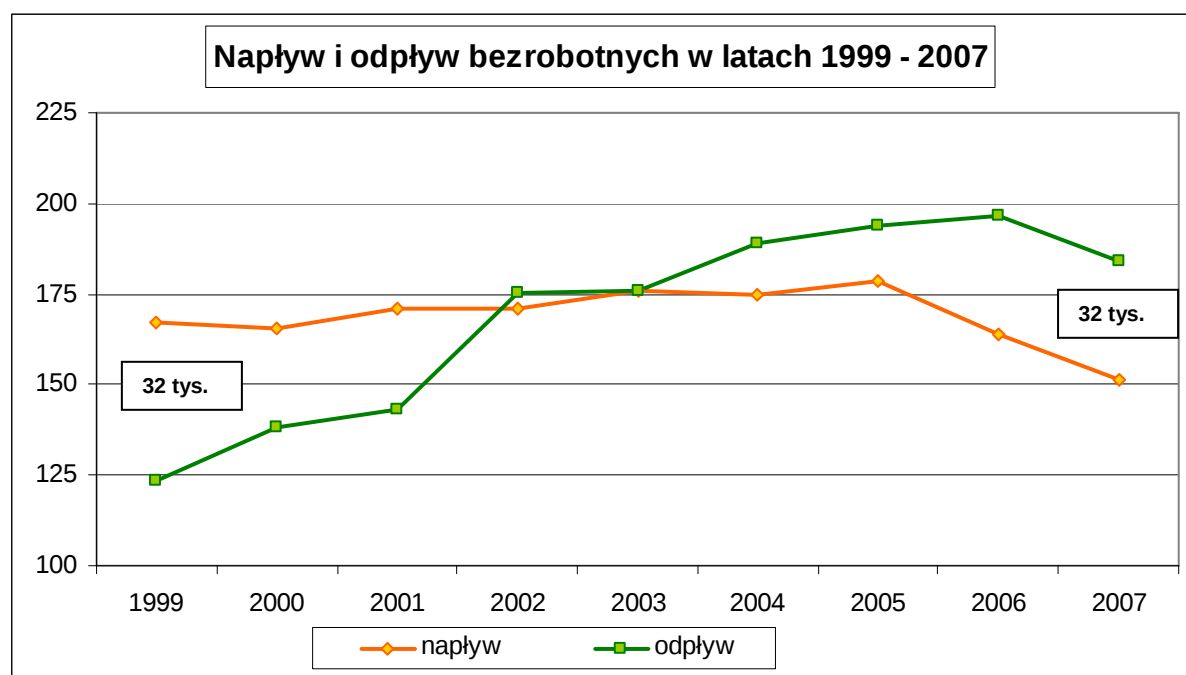

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

⁹ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz.U. z 2004 Nr 99, poz. 1001 z późn. zm. wskazuje, że rolnik to właściciel lub posiadacz samoistny lub zależny nieruchomości rolnej, o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe lub osoba, która podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe.

Liczba osób bezrobotnych w 2007 jest dużo niższa, w 1999 roku. W 2007 roku w Małopolsce liczba osób bezrobotnych zmalała o 32 659, natomiast rok wcześniej o 32 806. Jednak ten znaczący spadek liczby osób bezrobotnych może się nie powtórzyć w 2008 roku z dwóch podstawowych przyczyn:

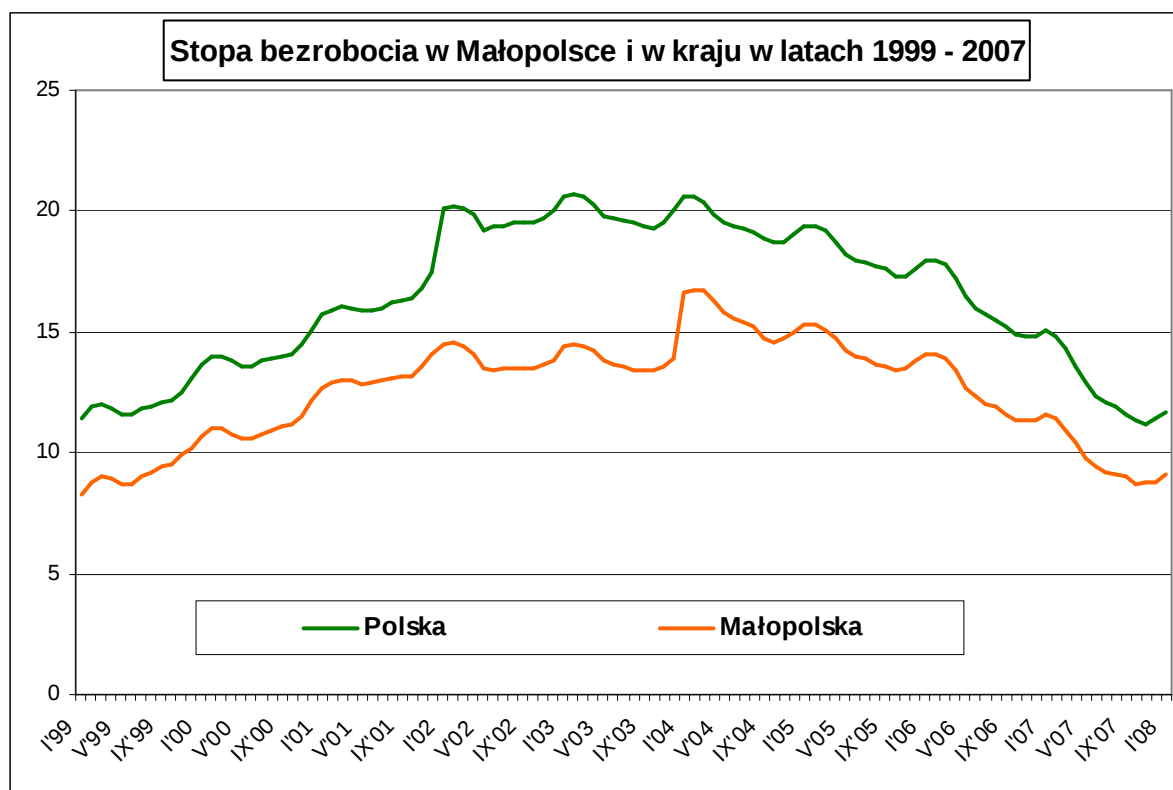
- w roku 2006 oraz 2007 zdecydowanie wzrastały wynagrodzenia, co powodowało wzrost kosztów pracy, często nie idący w parze ze wzrostem wydajności pracy. Z tego względu, wielu pracodawców zrezygnuje z zatrudniania nowych pracowników, gdyż nie będzie ich na to stać, w sytuacji pogorszenia koniunktury może dojść nawet do zwolnień.
- z rejestrów odeszły w pierwszej kolejności osoby o stosunkowo najlepszych kwalifikacjach i najmocniej zmotywowane do znalezienia pracy. W sytuacji dynamicznego zmniejszenia się liczby bezrobotnych w statystykach pozostały osoby o niższych kwalifikacjach i utrudnionym dostępie do rynku pracy. Z tego powodu utrzymywanie się dobrej koniunktury może być warunkiem niewystarczającym dla dalszego dynamicznego zmniejszania się bezrobocia. Jest to szczególnie widoczne wśród pracodawców, którzy mają coraz większe trudności ze znalezieniem odpowiednich pracowników, co z kolei powoduje ograniczanie przyjmowanych zleceń.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Zmniejszająca się liczba osób bezrobotnych w rejestrach wynika również z utrzymywania się dodatniego salda pomiędzy napływami i odpływami z bezrobocia. W 2007 - podobnie jak rok wcześniej - różnica pomiędzy napływem i odpływem wynosiła 32 tys. W 2006 i 2007 napływ

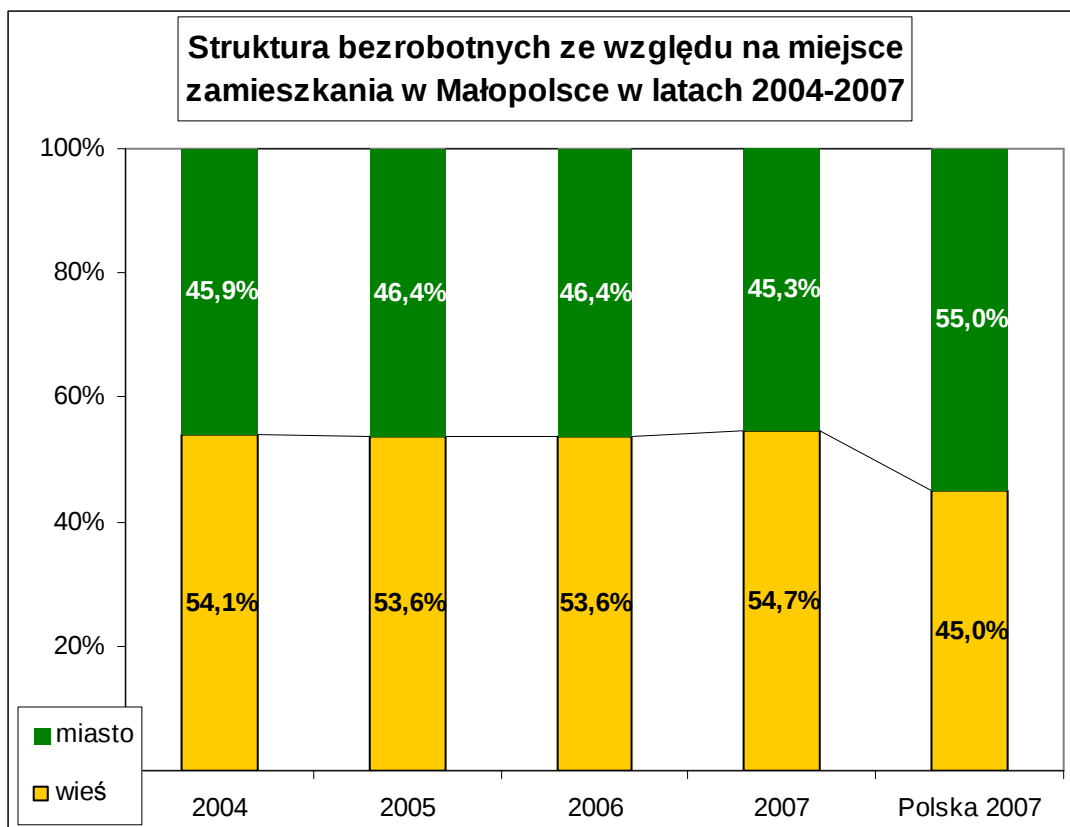
do bezrobocia zdecydowanie mała. Odpływy ze statystyk w 2006 wynosił 197 tys., natomiast w 2007 o 15 tys. mniej, czyli 184 tys. osoby.

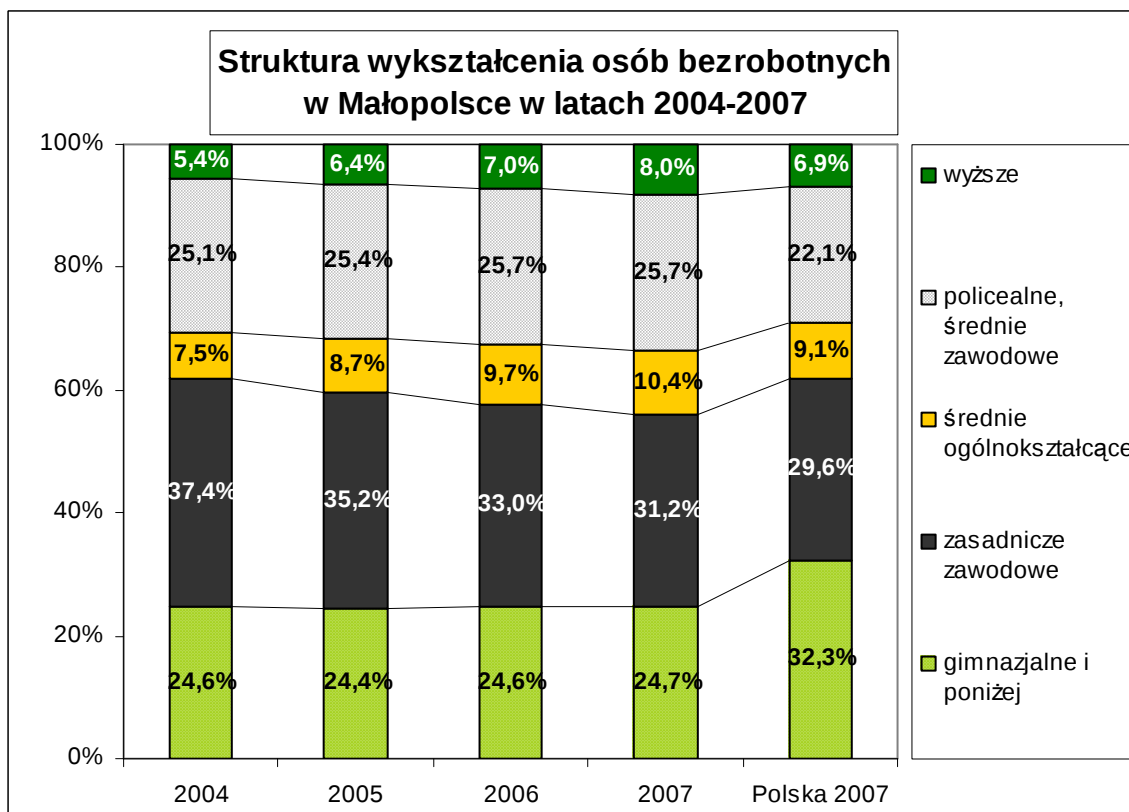
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Jak wcześniej zostało wspomniane, stopa bezrobocia rejestrowanego w Małopolsce na koniec 2007 roku wynosiła 8,8%, podczas gdy w Polsce 11,4%. Różnica wynosi 2,6 punktu procentowego. W porównaniu do poprzedniego roku, gdy wynosiła 3,5%, pozytywny dystans Małopolski do Polski zmalał o 0,9 punktu procentowego. Świadczy to o mniejszej dynamice spadkowej liczby bezrobotnych w Małopolsce.

Z punktu widzenia miejsca zamieszkania bezrobotnych mieszkańcy wsi stanowią 54,7% ogółu bezrobotnych. W ostatnich latach zmniejszające się bezrobocie nie spowodowało zmiany struktury osób bezrobotnych ze względu na miejsce zamieszkania - osoby mieszkające na wsi stanowiły ok. 54% ogółu. Wynika to m.in. stąd, że w Małopolsce udział zamieszkujących wieś jest znacznie wyższy. Porównując sytuację osób bezrobotnych ze względu na miejsce zamieszkania widać, że w Polsce proporcja osób zamieszkałych na wsi i w mieście jest odwrotna (osoby zamieszkujące na wsi stanowiły 45%).

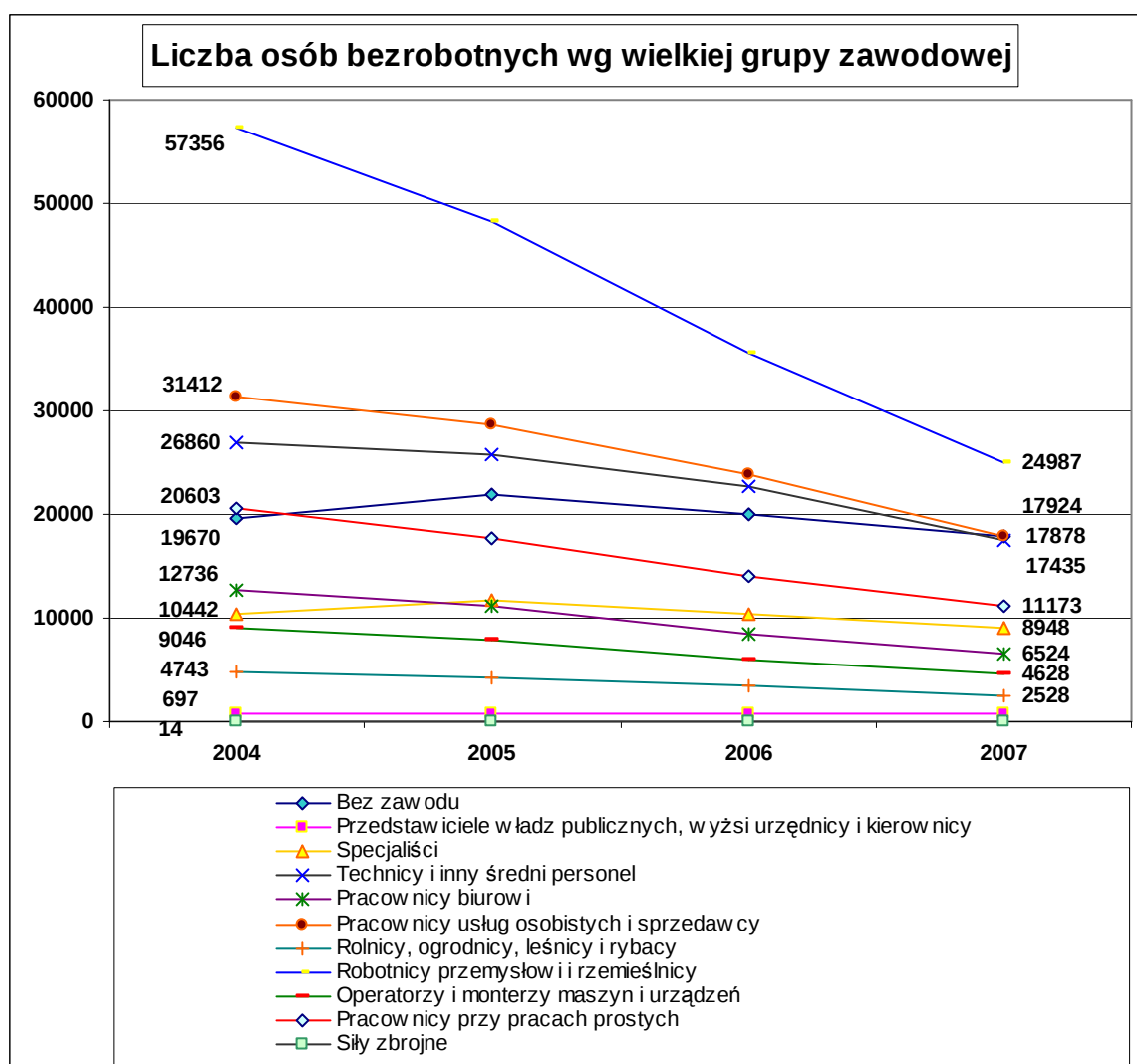

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Bezrobotni w Małopolsce cechują się lepszym wykształceniem, niż średnia dla kraju. W Małopolsce mniej jest osób z wykształceniem gimnazjalnym oraz niższym (24,7% w Małopolsce wobec 32,3% w Polsce), natomiast więcej z wykształceniem wyższym (8% wobec 6,9%), policealnym i średnim zawodowym (25,7% wobec 22,1%) oraz średnim ogólnokształcącym (10,4% wobec 9,1%). Z punktu widzenia zmniejszającego się bezrobocia dobre wykształcenie osób bezrobotnych powinno być ułatwieniem dla aktywizacji tych osób. Z punktu widzenia zmian cech osób bezrobotnych w Małopolsce widać, że wzrasta udział osób z wykształceniem wyższym oraz średnim ogólnokształcącym. W największej mierze zmniejszył się udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (z 37,4% do 31,2%). Zmniejszenie w tej kategorii wynikało w dużej mierze ze spadku liczby osób bezrobotnych związanych z grupą zawodową robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy. Postępujące zmiany w strukturze wykształcenia osób bezrobotnych przebiegają w tym samym kierunku co zmiany wykształcenia ludności Małopolski w ogóle.

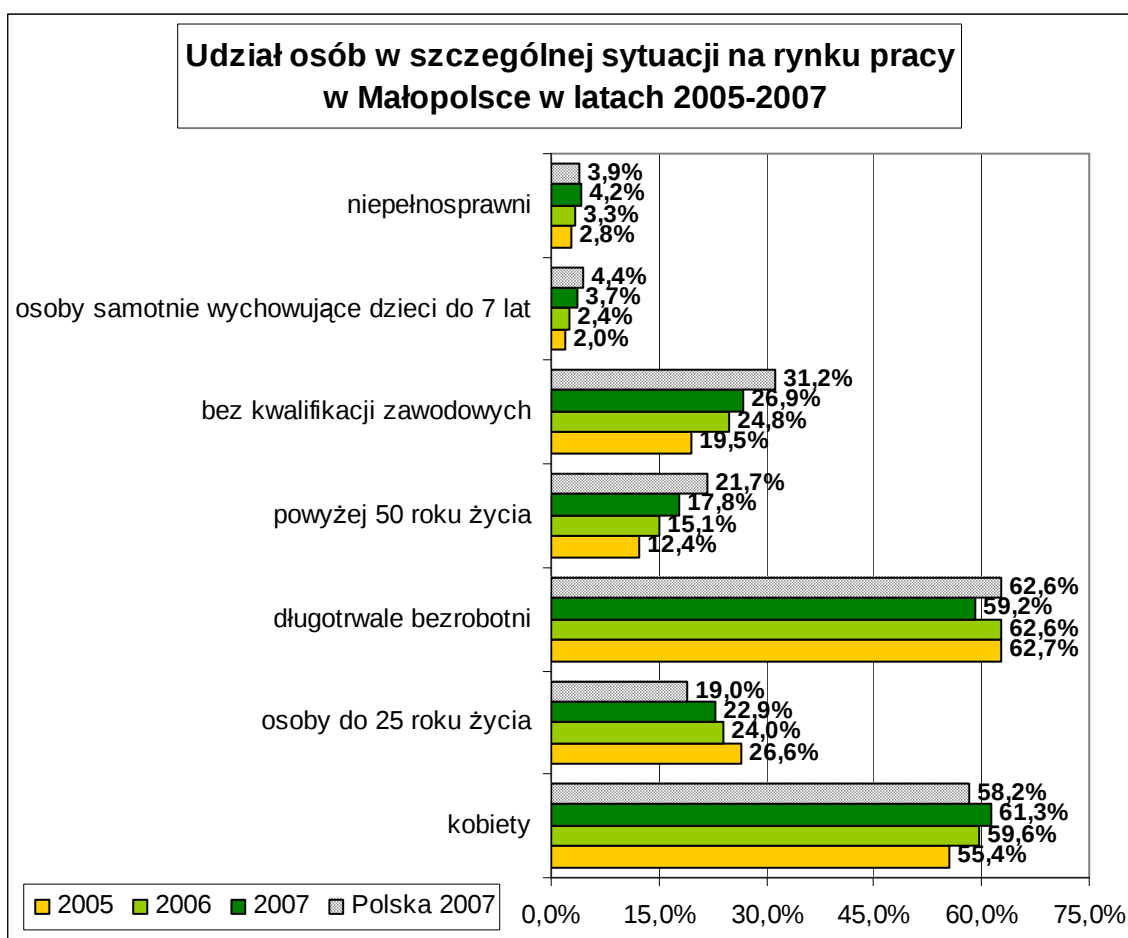
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Z punktu widzenia zawodów widać, że najliczniej reprezentowani są robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy, w której to grupie było 24 987 osób bezrobotnych, stanowiąc 22,2% ogółu. Grupa ta cechowała się równocześnie największą dynamiką spadkową (od 2004 roku do 2007 roku spadek o 32 369, czyli o 56,4%). Zmniejszanie się liczby bezrobotnych z tej kategorii wynika przede wszystkim ze wzmożonego zapotrzebowania na robotników wykwalifikowanych zarówno ze strony lokalnie występujących pracodawców, jak również wzmożonej migracji zagranicznej osób z tej kategorii zawodowej. Kolejnymi kategoriami pod względem liczby osób bezrobotnych są: kategoria „bez zawodu” (17 924, czyli 15,9%), pracownicy usług osobistych i sprzedawcy (17 878, czyli 15,9%) oraz technicy i średni personel (17 435, czyli 15,5%), które cechowały się zmniejszeniem liczby osób bezrobotnych. Z wymienionych zawodów najmniejszą dynamiką spadkową cechowała się kategoria „bez zawodu”. We wszystkich grupach zawodowych w analizowanym okresie odnotowywano zmniejszenie liczby osób bezrobotnych.

5. OSOBY ZNAJDUJĄCE SIĘ W TRUDNEJ SYTUACJI NA RYNKU PRACY

Jak zostało już powiedziane, dynamicznie zmniejszające się bezrobocie skutkuje w pierwszej kolejności odpływaniem ze statystyk osób o lepszych kwalifikacjach. W wyniku tego w statystykach pozostają osoby posiadające mniejsze szanse znalezienia pracy lub pozbawione motywacji do jej znalezienia (pracujący na czarno, nieaktywni zawodowo). Z tego powodu obserwować będziemy w statystykach stopniowy wzrost udziału osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy. W grupie tej wymieniane są następujące kategorie:

- bezrobotni do 25 roku życia,
- bezrobotni długotrwale lub kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka,
- bezrobotni powyżej 50 roku życia,
- bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego lub bez wykształcenia średniego,
- bezrobotni samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia,
- bezrobotni, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia oraz
- bezrobotni niepełnosprawni.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

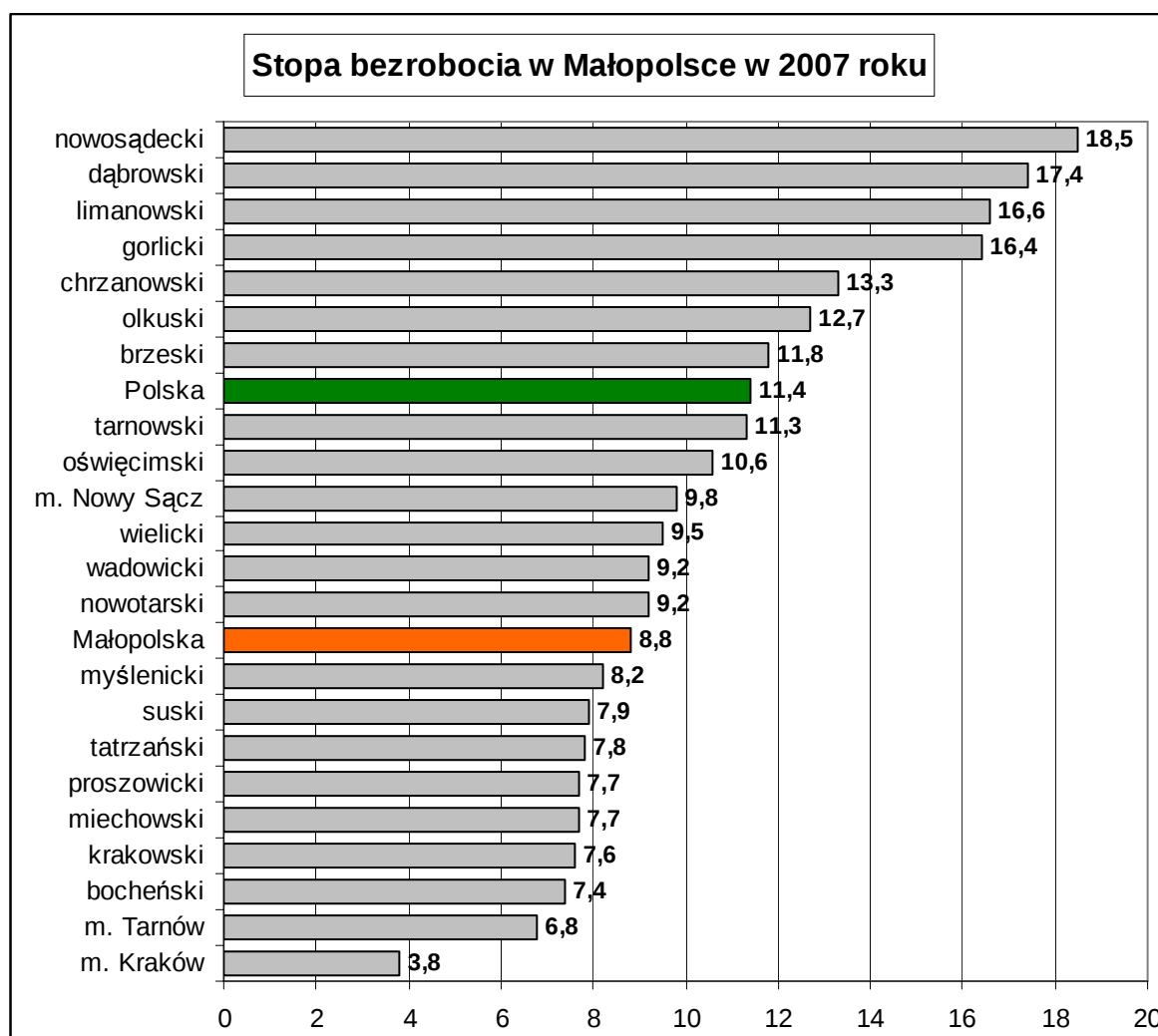
Przywołane kategorie z ustawy zostały poszerzone w obecnej analizie o kategorię kobiet. Ich udział w statystykach stale rośnie. Obecnie bezrobotne kobiety stanowią w Małopolsce 61,3% ogółu bezrobotnych (dla Polski wskaźnik ten wynosi 58,2%). Pozostałe kategorie pod względem udziału przedstawiają się następująco:

- osoby długotrwale bezrobotne (59,2% w Małopolsce z tendencją malejącą, w Polsce 62,6%),
- osoby bez kwalifikacji zawodowych (26,9% w Małopolsce z tendencją rosnącą, w Polsce 31,2%),
- osoby do 25 roku życia (22,9% w Małopolsce z tendencją malejącą, w Polsce 19%),
- osoby powyżej 50 roku życia (17,8% w Małopolsce z tendencją rosnącą, w Polsce 21,7%),
- osoby niepełnosprawne (4,2% w Małopolsce z tendencją rosnącą, w Polsce 3,9%) oraz
- osoby samotnie wychowujące dzieci do 7 lat (3,7% w Małopolsce z tendencją rosnącą, w Polsce 4,4%).

Analizując przedstawione dane można stwierdzić, że w większości kategorii miał miejsce wzrost udziału grup znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy (z wyjątkiem osób długotrwale bezrobotnych oraz osób do 25 roku życia). Ponadto, w większości

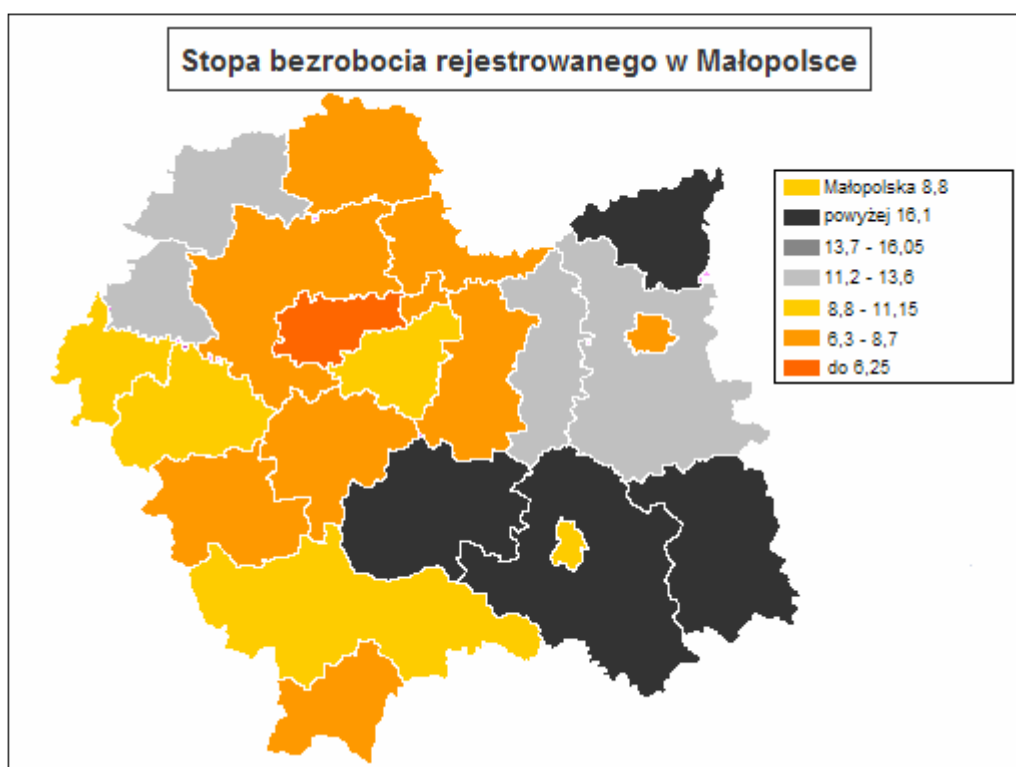
wymienionych kategorii sytuacja w Małopolsce jest lepsza niż Polsce (wyjątek stanowią kobiety, osoby do 25 roku życia oraz osoby niepełnosprawne). W dalszej części analizy będą zaprezentowane zmiany wartości wskaźników dla poszczególnych powiatów wg wymienionych charakterystyk.

Bezrobocie w Małopolsce jest zróżnicowane terytorialnie. Najniższy poziom utrzymuje się w Krakowie (3,8%), natomiast najwyższy w powiecie nowosądeckim (18,5%). Różnica stopy bezrobocia pomiędzy tymi powiatami w 2007 roku wynosiła 14,7 punktu. Wraz z malejącą średnią wskaźnika bezrobocia dla Małopolski zmniejsza się również rozstęp pomiędzy najwyższą i najniższą wartością stopy bezrobocia w województwie - w 2004 roku wynosiła 21,8; w 2005 roku 19,1; w 2006 roku 16,2, natomiast w 2007 roku wynosiła 14,7. Spadek bezrobocia w powiatach wpływa na znaczne zrównoważenie sytuacji na rynku pracy w województwie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

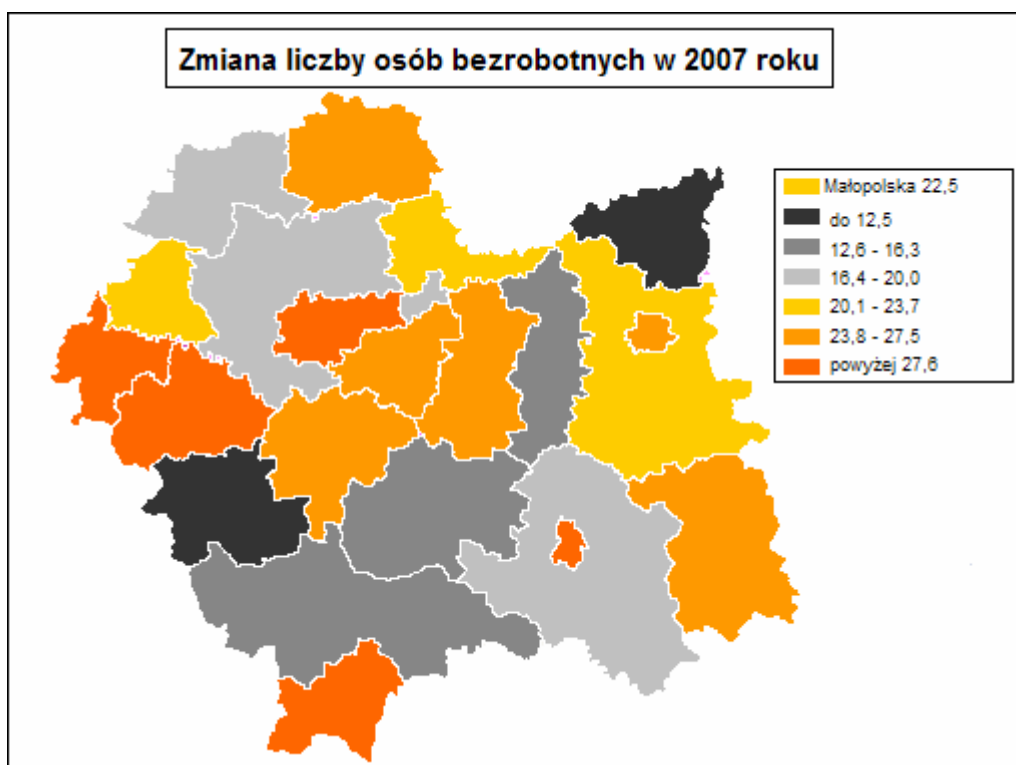
Powiatami o najniższej stopie bezrobocia obok wspomnianego już Krakowa są: miasto Tarnów (6,8%), powiat: bocheński (7,4%), krakowski (7,6%), miechowski (7,7%), proszowicki (7,7%), tatrzański (7,8%), suski (7,9%) oraz myślenicki (8,2%). Wszystkie te powiaty lokowały się poniżej średniej wojewódzkiej (8,8%). Z punktu widzenia rozmieszczenia przestrzennego, najniższa stopa bezrobocia charakteryzuje powiaty w bliskim sąsiedztwie Krakowa. Najwyższa stopa bezrobocia ma miejsce w powiatach: nowosądeckim (18,5%), dąbrowskim (17,4%), limanowskim (16,6%), gorlickim (16,4%), chrzanowskim (13,3%), olkuskim (12,7%) i brzeskim (11,8%). Wymienione powiaty cechują się wyższą niż krajowa stopą bezrobocia (11,4%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Istotne w analizie bezrobocia w regionie jest uchwycenie jego zmienności. W niniejszym opracowaniu zmienność bezrobocia będzie mierzona w wartościach względnych, jako różnica liczby bezrobotnych w porównaniu do poprzedniego okresu. W 2007 roku w Małopolsce z rejestrów ubyło 22,5% bezrobotnych. Powiatami, w których ubytek osób bezrobotnych był największy były: wadowicki (31,2%), tatrzański (29,4%), miasto Kraków (29,1%), miasto Nowy Sącz (28,6%) oraz powiat oświęcimski (27,6%).

Powiatami, w których miał miejsce najmniejszy spadek liczby bezrobotnych były powiaty suski (8,8%) oraz dąbrowski (9,9%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

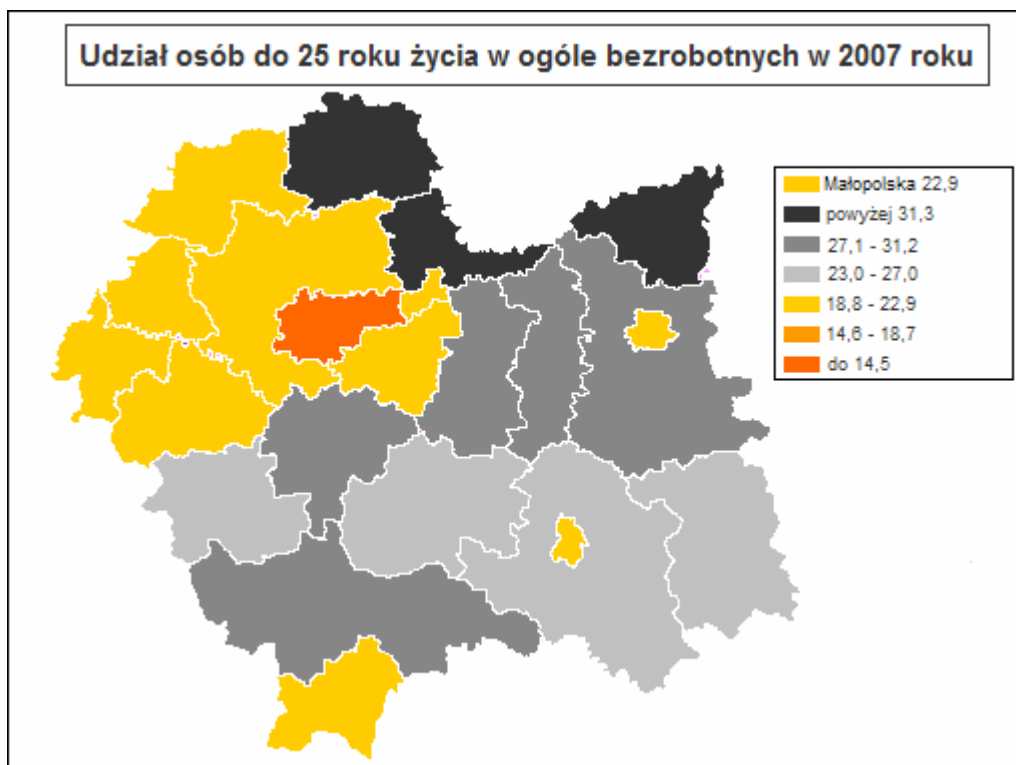
Pogłębiając analizę sytuacji w zakresie bezrobocia w Małopolsce w ujęciu terytorialnym należy zwrócić uwagę na sytuację osób znajdujących się szczególnej sytuacji na rynku pracy w poszczególnych powiatach. Pierwszą opisywaną grupą są osoby do 25. roku życia.

Udział osób do 25. roku życia wynosi w Małopolsce 22,9% wykazując tendencję spadkową i jest terytorialnie bardzo zróżnicowany. Najniższy poziom bezrobocia wśród osób najmłodszych występuje kolejno w: Krakowie (10,4%), Tarnowie (19,8%), Nowym Sączu (20,3%), powiatach tatrzańskim (20%), oświęcimskim (20,3%), wielickim (21,1%), wadowickim (21,1%), krakowskim (21,4%), chrzanowskim (22,5%) oraz olkuskim (22,6%).

Opierając się na danych powiatowych urzędów pracy w Małopolsce najwyższy udział osób do 25. roku życia wśród bezrobotnych miał miejsce w powiatach proszowickim (35,4%), miechowskim (31,6%) oraz dąbrowskim (31,4%).

Przestrzenne rozlokowanie wartości wskaźnika wskazuje na miasta i na tereny wysoko zurbanizowane jako te, które cechują się niskim udziałem osób młodych wśród bezrobotnych. Przyczyną dla takiej sytuacji może być relatywnie lepsza sytuacja na wskazanych lokalnych rynkach pracy (szczególnie w miastach). Ponadto, jak podają autorzy

Diagnozy Społecznej¹⁰ co czwarta osoba do 25. roku życia planuje zagraniczną migrację zarobkową. Prawdopodobieństwo wyjazdu za granicę jest wyższe wśród osób młodych, ze średnim wykształceniem, pochodzących ze średniej wielkości miast.

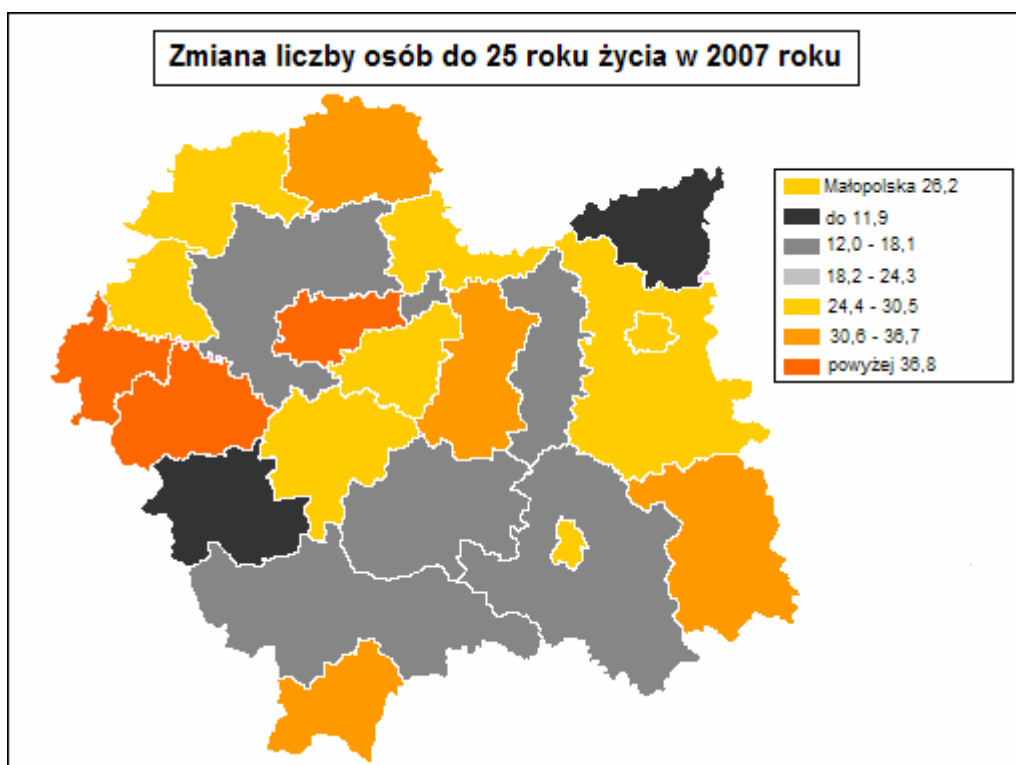

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

W województwie małopolskim w 2007 roku liczba osób do 25. roku zmniejszyła się o 9 128 osób, co stanowiło 26,2% tej grupy. Największy ubytek osób bezrobotnych do 25. roku życia miał miejsce w Krakowie (42,9%), powiatach oświęcimskim (41,9%), wadowickim (40,2%), miechowskim (35,5%), bocheńskim (33,1%), tatrzańskim (32,5%) oraz gorlickim (31,1%).

Najmniejszy spadek liczby bezrobotnych do 25. roku życia odnotowano w powiatach suskim (5,6%) oraz dąbrowskim (10,8%), czyli tam gdzie miał miejsce najmniejszy spadek bezrobocia w 2007 roku.

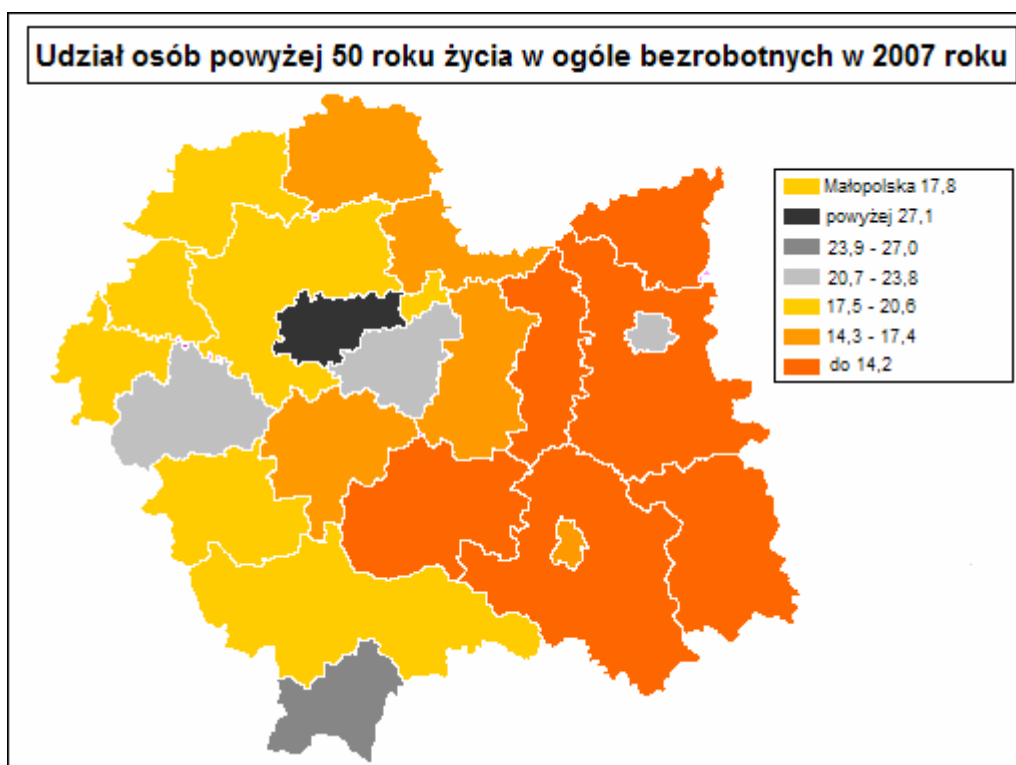
¹⁰ J. Czapieński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2007. Warunki i jakość życia Polaków*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2007, w: www.diagnoza.com

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Drugą z opisywanych grup są osoby powyżej 50. roku życia. Udział osób bezrobotnych w tej grupie w Małopolsce wynosił 17,8% i wykazywał tendencję rosnącą. Mimo to wartość dla Małopolski była niższa od wartości dla Polski (21,7%), co wskazuje na relatywnie lepszą sytuację w Małopolsce. Wskaźnik udziału osób bezrobotnych powyżej 50. roku życia przyjmuje niskie wartości w powiatach, w których wskaźnik udziału osób do 25. roku życia był wysoki. Najniższy udział w ogóle bezrobotnych osób powyżej 50. roku życia miał miejsce w powiatach: nowosądeckim (11%), dąbrowskim (11,2%), limanowskim (12,3%), gorlickim (12,4%), brzeskim (12,7%) oraz tarnowskim (12,9%).

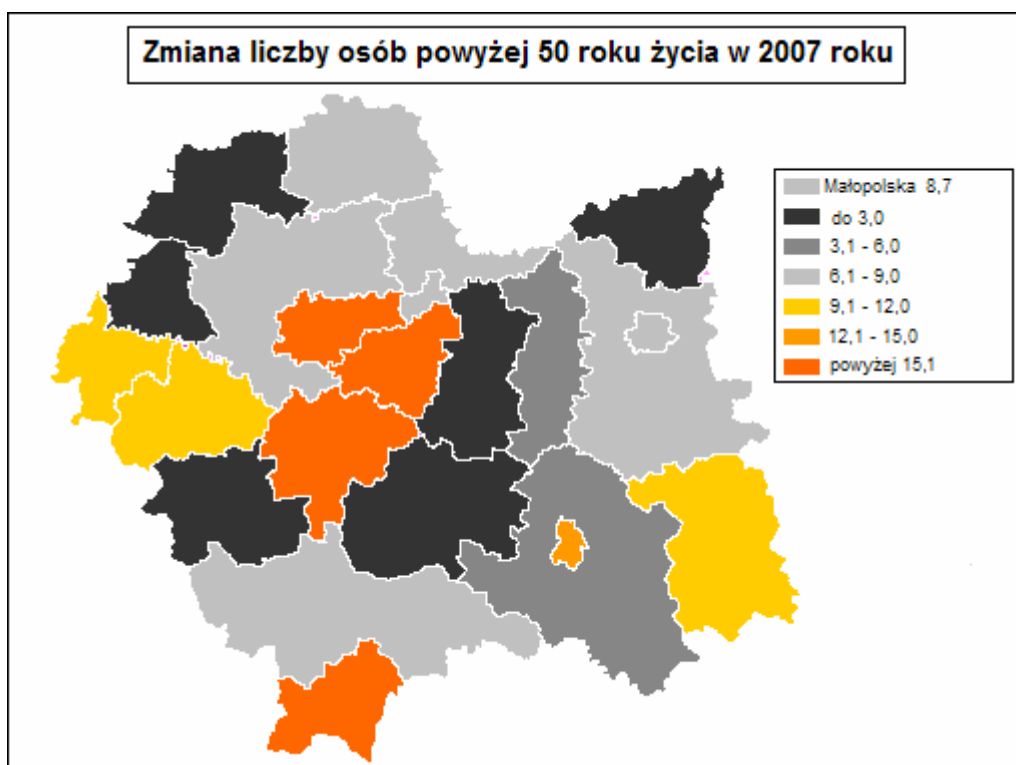
Wysoki udział osób bezrobotnych powyżej 50. roku życia miał miejsce w Krakowie (30,2%), powiatach tatrzańskim (24,7%), wielickim (21,1%) i wadowickim (20,9%) oraz w Tarnowie (20,7%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Średnio w Małopolsce liczba osób bezrobotnych powyżej 50. roku życia zmniejszyła się o 8,7%. Ze statystyk w 2007 roku odeszło 1 906 osób powyżej 50. roku życia. Powiatami, które odnotowały najlepszy wynik były tatrzański (20%), wielicki (16,2%), Kraków (15,2%), myślenicki (15,2%) oraz Nowym Sączu (15%). Mimo tego, że sytuacja osób powyżej 50. roku życia poprawiła się w powiatach wielickim, tatrzańskim oraz Krakowie, w powiatach tych utrzymywał się najwyższy udział osób bezrobotnych powyżej 50. roku życia.

Porównując liczbę osób bezrobotnych powyżej 50. roku życia do tej sprzed roku widać, że w Małopolsce występowały powiaty, które cechowały się wzrostem liczby osób w tej grupie. Należały do nich powiaty: olkuski (4,5%), limanowski (3,3%), dąbrowski (0,9%) oraz chrzanowski (0,2%). W powiecie olkuskim liczba osób powyżej 50. roku życia pozostała na poziomie sprzed roku.

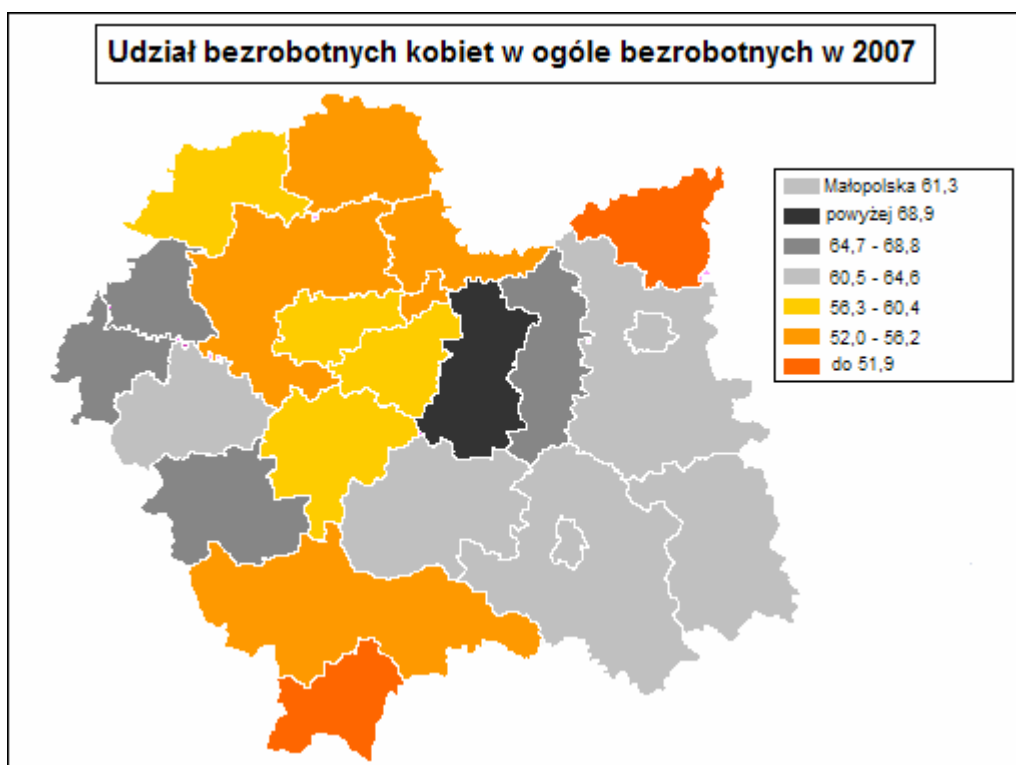

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Kolejne opisywane charakterystyki odnoszą się do sytuacji kobiet. W kontekście wskaźników aktywności zawodowej oraz zatrudnienia wskazywane było, że kobiety w mniejszym stopniu uczestniczą w rynku pracy, co związane jest w dużej mierze z pełnieniem przez nie funkcji opiekuńczych nad osobami zależnymi (najpierw w młodości nad dziećmi, osobami chorymi oraz starszymi, z kolei na starość nad wnukami).

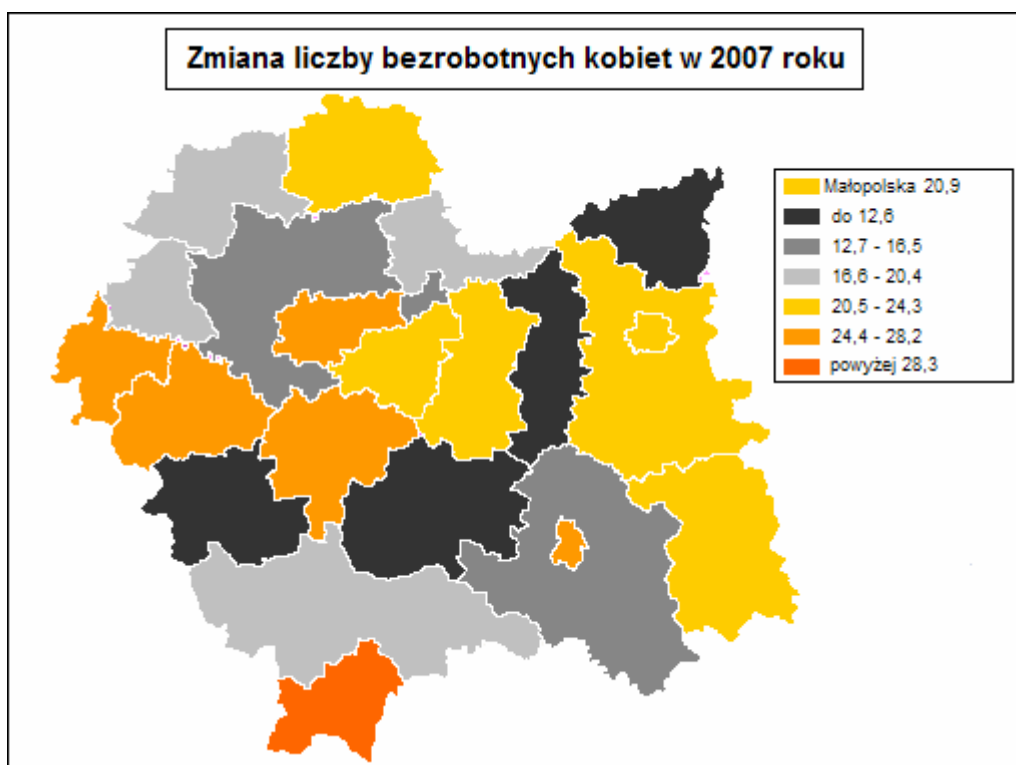
W 2007 roku udział kobiet w statystykach bezrobotnych w Małopolsce rósł i obecnie wynosi 61,3% (średnia dla Polski jest niższa i wynosi 58,2%). Najniższy udział bezrobotnych kobiet miał miejsce w powiecie tatrzańskim - kobiety bezrobotne stanowiły mniejszość (47,7%). Kolejne po względem najmniejszego udziału bezrobotnych kobiet w ogóle bezrobotnych były powiaty: dąbrowski (51,9%), nowotarski (52,8%), miechowski (54,7%), proszowicki (54,8%) oraz krakowski (56%). Z małymi wyjątkami przestrzenne rozłożenie udziału bezrobotnych kobiet pokrywa się ze stopą bezrobocia. Tam gdzie stopa bezrobocia jest najniższa, udział bezrobotnych kobiet również jest niski. Udział bezrobotnych kobiet najniższy jest na Podhalu oraz w Krakowie i jego otoczeniu. Przyczyną takiego rozłożenia bezrobocia ze względu na płeć może być to, że w Krakowie i na Podhalu sektorem dającym największe zatrudnienie są usługi, w których tradycyjnie zatrudnienie kobiet jest wyższe. Zapotrzebowanie na kobiety obejmuje również powiaty sąsiadujące nimi.

Najwyższy udział bezrobotnych kobiet w rejestrach PUP ma miejsce w powiecie bocheńskim (73,1%). Kolejnymi są powiaty: brzeski (68,1%), oświęcimski (68,1%), suski (65,2%) oraz chrzanowski (64,7%). Największy spadek bezrobocia miał miejsce w powiecie tatrzańskim (32,1%), co miało znaczący wpływ na poprawę sytuacji tej grupy. Kolejnymi pod względem znaczącego odpływu bezrobotnych kobiet były: powiat wadowicki (27,6%), miasto Nowy Sącz (27%), miasto Kraków (25,8%), powiaty myślenicki (25,3%) oraz oświęcimski (24,6%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

W 2007 roku liczba bezrobotnych kobiet zmalała o 17 557, czyli o 20,9% tej grupy. W porównaniu do ogólnego spadku liczby bezrobotnych (22,5%) widać, że kobiety w mniejszym udziale odchodziły z bezrobocia. Słabsza dynamika odpływów z rejestrów spowodowała wzrost udziału tej kategorii w statystykach. Najmniejszy spadek bezrobocia kobiet miał miejsce w powiatach dąbrowskim (8,7%), suskim (11,4%), limanowskim (12,5%) oraz brzeskim (12,6%).

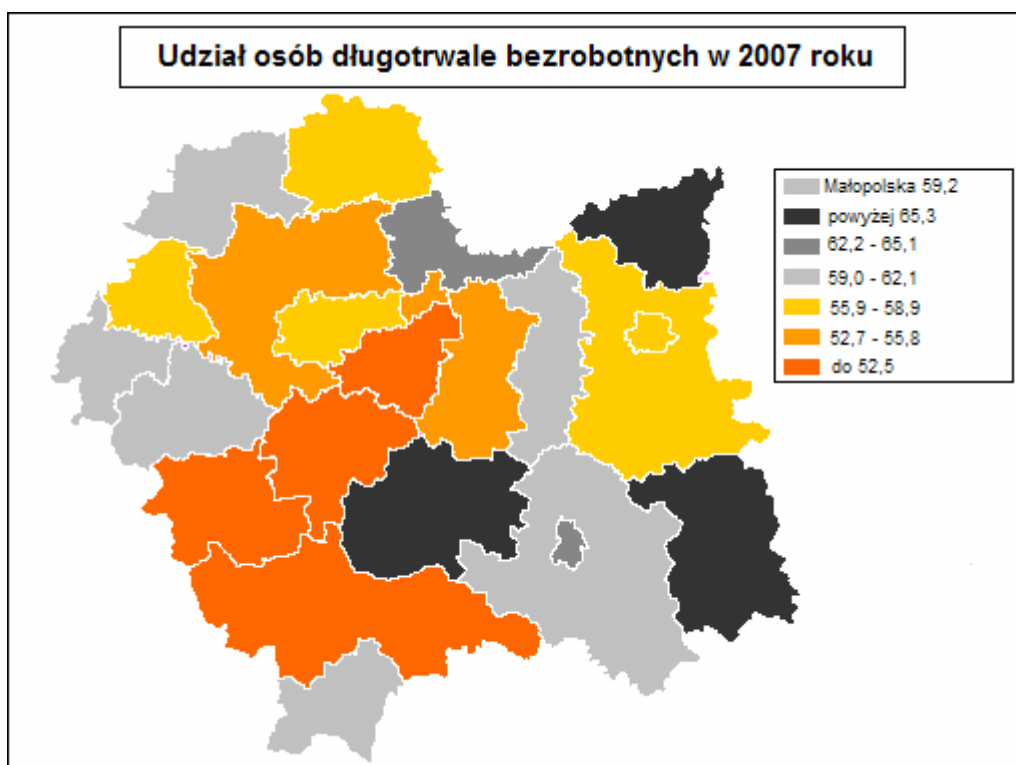

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Grupą osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, wskazywaną przez ustawę, są osoby długotrwale bezrobotne¹¹. W przypadku tych osób trudno będzie wskazać na charakterystykę jednoznacznie odróżniającą od pozostałych grup. Wynika to stąd, że o wyznaczeniu wszystkich powyżej opisanych grup decydują cechy społeczno-demograficzne (wiek, płeć, czy posiadane kwalifikacje) utrudniające znalezienie pracy, podczas gdy o wydzieleniu długotrwale bezrobotnych decyduje czas pozostawania bez pracy.

Udział osób długotrwale bezrobotnych w Małopolsce w stosunku do ogółu bezrobotnych w 2007 roku wyniósł 59,2% i był niższy od wartości sprzed roku o 3,4 punktu procentowego (średnia dla Polski była wyższa i wynosiła 62,6%).

¹¹ W myśl Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy bezrobotnym długotrwale – jest to osoba bezrobotna pozostająca w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego w miejscu pracy.

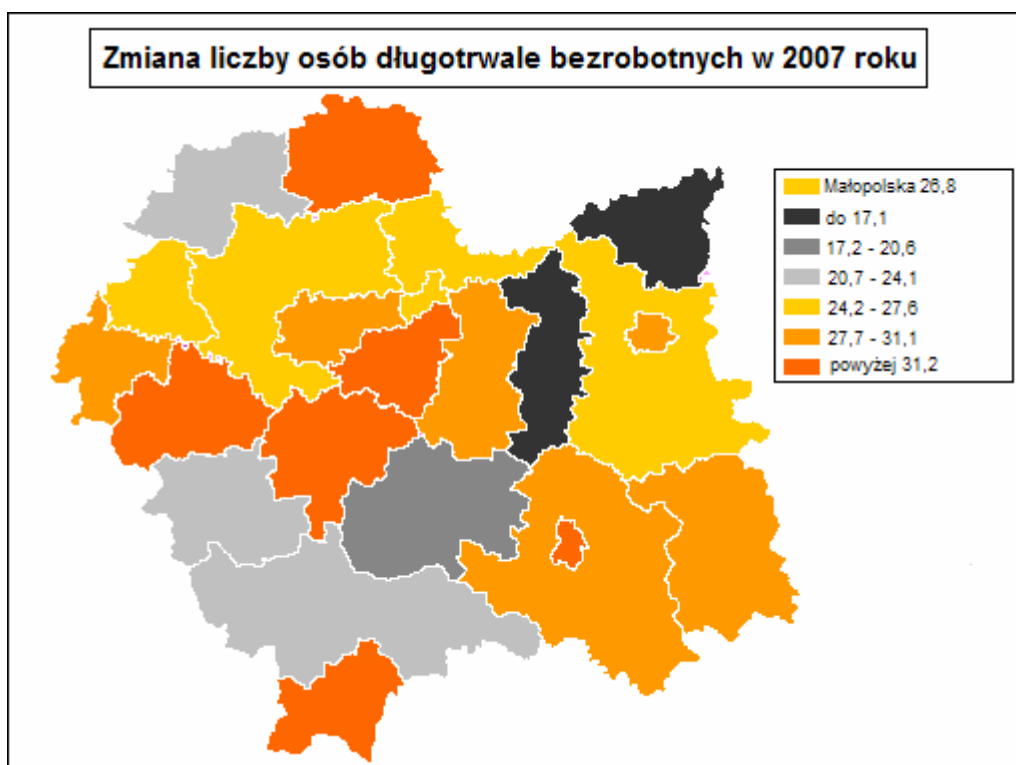

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Najniższą wartość wskaźnika miały powiaty suski (49,6%), myślenicki (51,3%), nowotarski (51,6%), oraz wielicki (51,6%). Relatywnie niski udział osób długotrwale bezrobotnych w tych powiatach jest dobrą informacją, gdyż wskazuje na możliwość dalszej poprawy sytuacji na rynku pracy nie ograniczanej wysokim udziałem osób długotrwale bezrobotnych. Osoby długotrwale pozostające bez pracy, to osoby, które zazwyczaj posiadają niedostosowane kwalifikacje do potrzeb lokalnego rynku pracy i nie są w stanie samodzielnie poradzić sobie z trudną sytuacją. Dodatkowym utrudnieniem dla tych osób jest stopniowe wykluczanie nie tylko z aktywności zawodowej, ale również pozostałych sfer życia społecznego.

Najwyższy udział osób długotrwale bezrobotnych utrzymuje się w powiatach: dąbrowskim (68,3%), gorlickim (68,1%), limanowskim (65,8%), proszowickim (62,9%) oraz w mieście Nowy Sącz (62,9%).

W 2007 roku liczba osób długotrwale bezrobotnych zmniejszyła się o 24 357 osób, co przełożyło się na 26,8% spadek. W porównaniu do ogólnego spadku liczby bezrobotnych w 2007 roku (22,5%), widać, że osób długotrwale ubyto proporcjonalnie więcej.

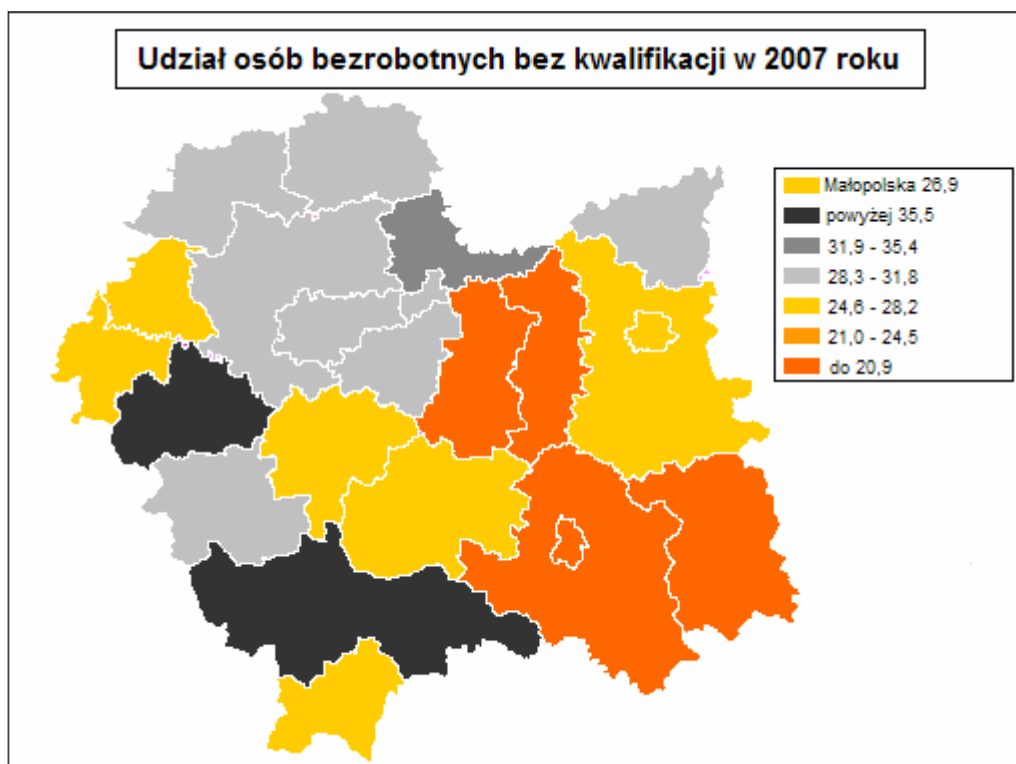
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

We wszystkich powiatach województwa małopolskiego liczba osób długotrwale bezrobotnych zmniejszyła się. Największe odpływy z tej grupy miały miejsce w Nowym Sączu (34,7%) oraz powiatach wielickim (34,7%), miechowskim (33,8%), wadowickim (33,7%), myślenickim (33,7%) oraz tatrzańskim (33,2%). Najmniejsza poprawa sytuacji osób długotrwale bezrobotnych miała miejsce w powiatach dąbrowskim (odpływ rzędu 13,7%) oraz brzeskim (16,6%).

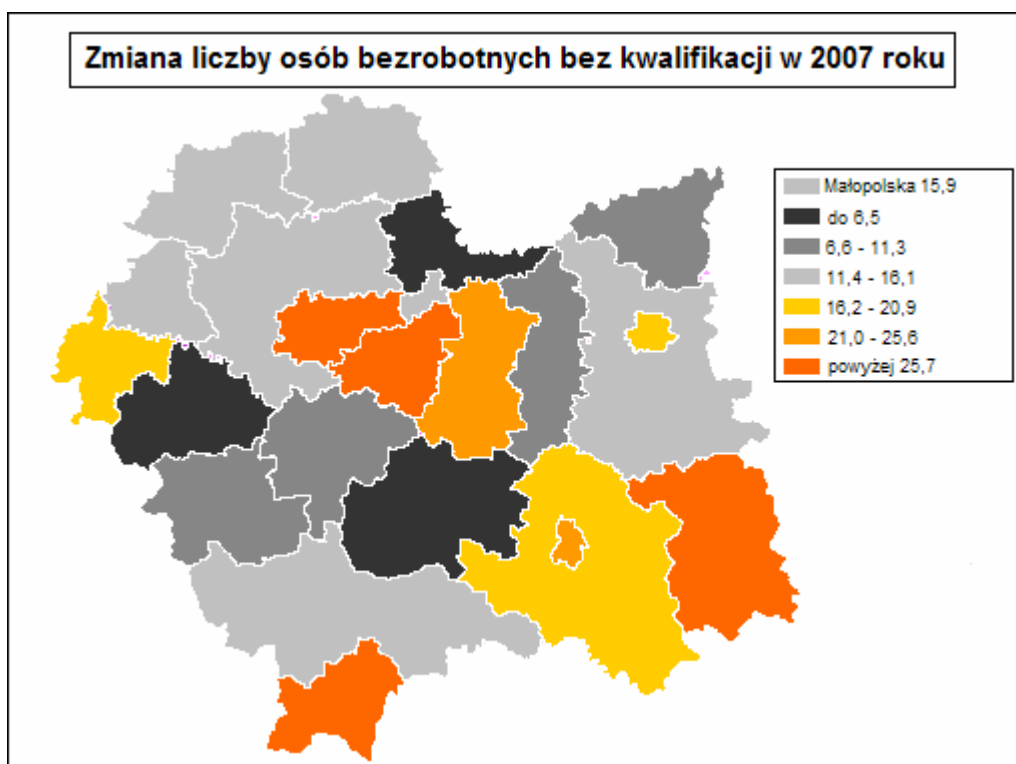
Ostatnią opisywaną charakterystyką jest udział osób bez kwalifikacji zawodowych. Jest to kategoria osób, które nie posiadają kwalifikacji do wykonywania jakiegokolwiek zawodu poświadczonych dyplomem, świadectwem, zaświadczeniem instytucji szkoleniowej lub innym dokumentem uprawniającym do wykonywania zawodu. Grupa osób bez kwalifikacji zawodowych w 2007 stanowiła 26,9% i stale wzrastała. Mimo to, porównując udział osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych w Małopolsce do występujących w Polsce widać, że sytuacja na regionalnym rynku pracy była lepsza - w Polsce udział osób w tej kategorii był większy i wynosił 31,2%.

Najmniejszy udział osób bez kwalifikacji zawodowych utrzymywał się w powiatach gorlickim (17,4%), bocheńskim (19,3%), nowosądeckim (19,4%), brzeskim (20,5%) oraz w mieście Nowy Sącz (20,1%). Powiatami o najgorszej sytuacji pod względem udziału osób bez

kwalfikacji zawodowych były: wadowicki (39,1%), nowotarski (37,4%) oraz proszowicki (32,5%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce

W ciągu ostatniego roku w Małopolsce liczba osób bez kwalifikacji zawodowych zmniejszyła się o 5 724 osoby, co przełożyło się na 15,9% spadku w tej kategorii. Liczba osób bez kwalifikacji spadła w każdym z powiatów, z wyjątkiem powiatu wadowickiego. W powiecie tym przybyło 595 osób bez kwalifikacji zawodowych (wzrost o 42,3%). Najmocniej poprawiła się sytuacja w Krakowie (spadek o 30,5%), Nowym Sączu (30,4%) oraz powiatach tatrzańskim (29%) i gorlickim (27,1%). Najsłabsza poprawa miała miejsce w powiatach: proszowskim (1,9%) oraz limanowskim (5,4%).

6. WNIOSKI

Sytuacja na rynku pracy w Małopolsce ulega dalszej poprawie. Świadczą o tym przede wszystkim spadająca stopa bezrobocia oraz wzrastający wskaźnik zatrudnienia. Niepokoić może zmniejszanie się udziału osób aktywnych zawodowo w grupie osób powyżej 15 roku życia, wyrażonego poprzez współczynnik aktywności zawodowej, ponieważ wskaźnik ten wykazuje tendencję malejącą. Sytuacja taka ma miejsce zarówno w Małopolsce, jak i w całej Polsce. W ostatnim roku pogorszenie tego wskaźnika spowodowało spadek województwa z 5. pozycji na 8 w kraju. Spadek ten w dużej mierze powodowany jest wcześniejszym odchodzeniem z rynku pracy osób powyżej 50 roku życia, ale również w przypadku Małopolski dużym udziałem osób młodych, w większości kontynuujących naukę w szkołach średnich i wyższych, przez co zasilających grupę osób biernych zawodowo. Niemniej jednak stale wzrastający udział młodych na rynku pracy traktować należy jako tendencją pozytywną.

Pod względem wskaźników zatrudnienia oraz bezrobocia Małopolska w porównaniu do całego kraju, cechuje się lepszą sytuacją, jednak pozytywny dystans do innych województw z roku na rok maleje. Spadek bezrobocia oraz wzrost zatrudnienia średnio w kraju był większy niż w Małopolsce. Ważne jest, że spadek bezrobocia związany jest z powstawaniem nowych miejsc pracy i przechodzeniem grup osób z bezrobocia do zatrudnienia, co widoczne jest we wzroście wskaźnika zatrudnienia. W Małopolsce problemem jest dużo niższy poziom zatrudnienia, który utrzymuje się wśród kobiet (różnica 13,6 punktu procentowego), a dystans między płciami za sprawą poprawiającej się sytuacji mężczyzn oraz nie zmieniającej się sytuacji kobiet stale się powiększa.

Wzrastającemu zatrudnieniu towarzyszy malejąca stopa bezrobocia. Zarówno w Polsce, jak i w Małopolsce, w ostatnich latach istniały warunki do zmniejszania się stopy bezrobocia. W końcu 2007 r. najniższą stopę bezrobocia odnotowano w województwie wielkopolskim, a następnie w Małopolsce. Z punktu widzenia zróżnicowania stopy bezrobocia w Małopolsce najniższa wartość wskaźnika charakteryzuje Kraków, Tarnów oraz powiaty bocheński i krakowski, natomiast najwyższą powiaty nowosądecki, dąbrowski, limanowski oraz gorlicki. Należy jednak podkreślić, że zmniejszają się różnice międzypowiatowe wskaźnika bezrobocia dla Małopolski - w 2004 r. różnica międzypowiatowa wynosiła 21,8, w 2005 r. - 19,1, a w 2006 r. - 16,2, a w 2007 r. - 14,7.

Powiatami, które cechują się najlepszą sytuacją z punktu widzenia małego udziału osób z grup będących w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy oraz odpływu tych osób z rejestrów

bezrobocia należą powiaty: bocheński, miechowski, myślenicki, tatrzański, limanowski i wielicki oraz miasta: Nowy Sącz, Kraków i Tarnów. Drugą grupą powiatów o umiarkowanej wartości wskaźników oraz zmian wartości tych wskaźników należą: gorlicki, oświęcimski, proszowicki, wadowicki, krakowski oraz nowosądecki. Trzecią grupą o najgorszej sytuacji (relatywnie największy udział osób grup będących w najgorszej sytuacji na rynku pracy oraz najmniejszym odpływ tych osób z rejestrów bezrobocia) należą powiaty: suski, dąbrowski, brzeski, chrzanowski, tarnowski, olkuski oraz nowotarski.

Wśród osób bezrobotnych w Małopolsce dominują osoby zamieszkałe na wsi, co wynika z większego udziału ludności wiejskiej w strukturze Małopolan. Większy udział mieszkańców wsi w rejestrach pozostaje na niezmiennym poziomie w ostatnich latach. Bezrobotni w Małopolsce cechują się lepszym wykształceniem, niż średnio w kraju. W Małopolsce dużo mniej jest osób z wykształceniem gimnazjalnym oraz niższym, natomiast więcej z wykształceniem wyższym, policealnym i średnim zawodowym oraz średnim ogólnokształcącym. Z punktu widzenia polepszającej się sytuacji na rynku pracy fakt lepszego wykształcenia bezrobotnych Małopolan powinno być ułatwieniem dla tych osób w powrocie na rynek pracy.

Dynamicznie zmniejszające się bezrobocie skutkuje w pierwszej kolejności odpływaniem ze statystyk osób o lepszych kwalifikacjach. W wyniku tego w statystykach pozostają osoby posiadające mniejsze szanse znalezienia pracy lub pozbawione motywacji do jej znalezienia. Z tego powodu obserwujemy w statystykach stopniowy wzrost udziału osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy. Dzieje się tak mimo stopniowego spadku liczby bezrobotnych w tych kategoriach. Wynika to z wolniejszego tempa poprawy sytuacji tych grup. Największy udział stanowią osoby długotrwale bezrobotne. Na fakt długotrwałego pozostawania bez pracy wpływa charakterystyka tych osób. Grupami, których udział stale powiększa się są osoby bez kwalifikacji, osoby powyżej 50. roku życia, osoby niepełnosprawne oraz samotnie wychowujące dzieci do 7 lat. Tak więc barierą dalszego dynamicznego spadku liczby bezrobotnych może być m.in. pozostawanie w rejestrach bezrobotnych osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, jak również inny czynnik rynkowy odnotowywany w ostatnim okresie, jakim jest wzrostu wynagrodzeń, które powodują podrożenie kosztów pracy, co w konsekwencji może zniechęcać pracodawców tworzenia nowych miejsc pracy.